

зь Беларусі
за суботу й нядзелю

Лукашэнкаў «Форд» раструшчыў машыну

29 ліпеня Лукашэнкаў кар-
тэж, вяртаючыся з Горадні, па-
шёў у аварыю. Бранявы «Форд»
з Лукашэнкавага картэжу (спе-
цыяльна ўмацаваны для такіх
сутыкненняў) разразаў надвое
машыну, што агняла з суст-
речнай паласы; і кіроўца, і па-
сажыр гэтай машыны загінулі
на месцы. А Лукашэнка як
знаў — вяртаўся з жніва вер-
талётам.

Няміга: суд будзе

Бацькі Машы Інковай і
Алеўціны Навакоўскай, дзя-
чат, што загінулі ў цісканіне на
Нямізе, звярнуліся ў суд Мас-
коўскага раёну Менску з зы-
камі аб нанясеныні маральнае
шкоды. Дзень суду вызначаць
сёняні — дырэктар райсуду ад-
маўляеца прадставіць для раз-
гляду справы залю, матывую-
чы тым, што ёсьць пільней-
шыя працэсы і заля ўесь час
занятая. Наўзамен прапанава-
на бацькам разгледзець зыскі
закрыта ў кабінэце. Але тым-
часам да гэтых спраўаў могуць
далучыцца і зыскі іншых сва-
յакоў, чые дзеци сталі ахвярамі
таго здарэння — зь Менску,
Маладэчна, Бабруйску і Свет-
лагорску. Бацькі гатовыя пера-
несці разгляд спраўы, каб ўсё
адбылося па-людзку і суд быў
адкрытым. Іх падтрымлівае ў
гэтым праваабарончы камітэт
«Вясна-96».

Статкевіч у астрозе

31 ліпеня прэс-служба Гра-
мады паведаміла, што супраць
ейнага лідэра Міколы Статкеві-
ча ўзбудзілі крымінальную
справу ў Менскай пракуратуры.
Вядзе яе съледчы Коранеў, а а-
бінавачвають Статкевіча ў арганізації
групавых беспарад-
каў. Самога Статкевіча цяпер
тримаюць у спэцпрыемніку-рас-
предзяліцелі ГУУС ад 27 ліпеня,
калі Статкевіч узімчалі не-
залежніцкую дэмманстрацыю.
Тады судзьдя Шэйко засудзіла
Статкевіча на 10 дзён турмы.
Паводле закону нельга чалавеку
за адно два разы судзіць —
дзе ж у рашэнні пракуратуры
праўда? Пра тыя падзеі чытай-
це таксама на с.4.

Съмерць не перабірае й не мінае

За паўгады на Віцебшчыне
загінула аж 1115 чалавек, пад-
лічыла агенцтва «КонтурINFO».
Злодзеі забілі 186, на дарогах
разబіліся 60, у пажарах згарэлі
85, патанулі 130, ад атручван-
ня на той сьвет пайшлі 178 ча-
лавек, у тым ліку ад атрутнай
гарэлкі — 134. З-за неасця-
рожнасці на працы ў драве
ляглі шасьцёра. Самі зрабілі
себе съмерць 310 крывічоў. У
Віцебску заўчасу съмерць забра-
ла 197, у Наваполацку — 83, у
Ворышы — 76, у Полацку — 60
жыхцяў. Хай Бог съцераже!

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі. №17 (138) 2 ЖНІЎНЯ 1999г.

ЛЕДЗЬ НЕ ЗГАРЕЛА ВЁСКА ГРЫБКІ

На здымку: пажар на ўскрайку Ельску. За першу палову гэтага году ў лясах краіны адбылося 215 пажараў, на плошчы 170 гектараў, а максама 130 пажараў на тарфяніках на плошчы 50 гектараў. Згарэла 102 хаты, тысячы тонаў сена. За апошні месяц, ліпень,

Незвычайная съякота, што вісіць над Беларусій ужо шматлікіх лясных пажараў. Так, днімі ледзве не згарэла вёска Грыбкі, што на Мядзель-

шчыне. Здарылася гэта так: чалавеку, што вёс сена, закарцела закурыць. Іскра трапіла ў воз, і сухое сена пыхнула, як порах. Бядак ледзве паспіеў выпрагчы каня — у лічаныя імгненыні ад воза засталіся толькі жалезнныя восі. Моцны вецер перакінуў польмя на траву, ад якой заняўся лес. Агонь дакаціўся да недалёкае вёскі і нарабіў вялікага спалаху — людзі пачалі нават выносіць рэчы з хатаў. На шчасце, Грыбкі ўдалося адратаваць, аднак ніяма гарантый, што іншым разам таксама пашанцуе.

Большасць пажараў вынікае празь людзкое нядбайства ѹ неасцярожнасць, таму людзям — асабліва такой сухатой, як зараз — трэба акуратна сябе паводзіць з агнём ды пільней сачыць за дзецимі, каб ні здарылася, ні дай Бог, ніякае бяды.

Наш спэц. кар. у Крывічах Андрэй Скурко

У ЛІДЭРА НАЦЫІ ЁСЬЦЬ КАНКУРЭНТ

VI з'езд БНФ, які прайшоў 31 ліпеня — 1 жніўня ў Менску, чарговы раз абвергнуў пашыраны стэрэатып, што ў Беларусі ніяма вартых увагі палітыкаў. Беспрэцэдэнтная канкурэнцыя Зянона Пазняку на выбарах старшыні БНФ з боку Вінцuka Вячоркі, хоць і скончылася нічёй 0:0, сведчыць пра тое, што зусім хутка на беларускай палітычнай лаўцы адбудуцца істотныя зьмены.

VI з'езд праходзіў пад знакам верагоднага расколу Фронту. Пра гэта пісала прэса, над гэтым, трэба думаць, працавалі і спэцслужбы рэжыму. Ад расколу засыярог БНФ у сваім прывітальнім слове Васіль Быкаў. Між тым, на з'ездзе не выглядала, што раскол — гэта першае, што непакоіць фронтаўцаў. Відавочны застой, паразы і памылкі апошніх гадоў прывялі да фактывнага развалу кіраўніцтва Фронту яшчэ да з'езду, і з'езд мусіў гэта нейкім чынам пераварыць.

Культ безальтернатыўнай насыці Зянона Пазняка на пасадзе старшыні нават прытым, што сам ён тро гады жыве ў эміграцыі, ствараўся і падтрымліваўся апошнім часам ім самым. Ён уводзіў у кіраўніцтва БНФ «сваіх» стаўленікаў, якія ніяк не спрацоўваліся са старой гвардыяй, а ўрэшце прапанаваў вывесыці з Сойму БНФ тых, хто некалі і стварыў гэты Фронт разам з ім — в/а старшыні Лявона Баршчэўскага, намеснікаў старшыні Юр'я Хадыку і Вінцuka Вячорку ды іншых. Арганізацыя мусіла перайсці ў руکі спадароў Папкова, Белен'кага, Крыварота. Гэткім чынам

у БНФ стварылася два ўладзь-
дзе: жывыя намеснікі стар-
шыні і група ягоных стаўлені-
каў, кіраваная з-за мяжы. Да
з'езду месца разлому паміж
першымі і другімі настолькі
«нагрэлася», яны настолькі па-
рознаму бачылі сітуацыю і на-
столькі супярэчлівия прымалі
рашэніні, што болей трываць не
выпадала. Старая гвардыя пра-
панавала пагаджальны сценар
пры зъмене рэальнага кіраўніка
Фронту. Пазняк заявіў, што не
пацерпіць калектыўнага кіра-
вания і ўказаў сваім паплечні-
кам на дзіверы, тым самым зра-
біўшы іх сваім канкурэнтамі. З

Трэба сказаць, што харызма Пазняка і сітуацыя ў Фронце жыве нагадваюць сітуацыю ў краіне і харызму іншага неза-
меннага чалавека. Харызма пат-
рабуе безагаворачнага падпара-
дання і асабістай адданасці.
Але яна не патрабуе самастойна
мысльіці і адказваць, шукаць і
прымець рашэнні, — наадвар-
от. У гэтым сэнсе Пазняк —
нібы процілеглаць ад Лука-
шэнкі. Прывяршы першага, і за-
гайдаецца другі. Пропадзе на-
цяжэнніне ў зъблелых вачах.
Канфлікт мэтафарычна можна
было пабачыць у першыя гады
перабудовы ў Беларусі, калі па-
чалося вяртанье бажніцаў і
калі на вузкай сцяжыне съход-
зіліся праваслаўныя ды каталі-
цкія вернікі з роўнымі прэтэн-
зіямі на адзін храм... У высту-
поўцаў на з'езьдзе БНФ па-
ройнанне адданасці Пазняку з
рэлігійным пачуццём гучала
ня раз.

Працяг на старонцы 2.

СКРАДЗЕНЫЯ СКАРБЫ

Адзігітрыя Полацкая (Эфская), XII ст.,
абраз, які належаў Святой Эўфрасінні.
Зьевезнаны з Беларусі пад час Лівонскіх
ваўні, захоўваецца ў Рускім музеі ў Пе-
ніярбургу.

Культурныя каштоўнасці з'яўляюцца ўніверсал-
нымі — але далёка не раўнацэнтнымі нават для тэ-
рытарыяльна і гістарычна блізкіх этнасаў. Так, для ад-
ных нечакана знойдзены рукапіс можа стацца нацыя-
нальнай святыні, штуршком да пачатку адраджэння (як тое было ў Чехіі нават са сфальсифіканымі дакументамі), для іншых — застацца «цікавай штуковінай», якая захоўваецца толькі з прычыны яе надзвычайнай старожытнасці або ў адпаведнасці з шырокавядомым прынцыпам «каб было». Гэта тэтыніца ня толькі калекцы-
янэраў-прыватнікаў, але часам цэлых краінаў. Ёсьць, калі хочаце, краіны-калекцы-
янэры — былыя (і не зусім былыя) мэтраполіі, якія «зьбіралі» культурныя зда-
быткі калёній, зыходзячы з перакананьня, што толькі цэнтар мае права на культурнае дамінаванне, пакідаючы пэрыфэріі толькі каменнымі сякеры (самыя грубыя) ды лубачны фальклёрам.

Канстытуцыйны Суд Расеі зацьвердзіў пастанову, згодна з якой культурныя здабыткі іншых народаў, што воляй лёсу апынуліся ў Расеі, павінны быць перададзеныя краінам, якія маюць на іх права. На што ў такай сітуацыі можам спадзявацца мы? Гэтыя пытаныні мы задалі заснавальніку Скарынаўскага цэнтра Адаму Мальдзісу, начальніку групы, што працуе над навуковай сэрыяй «Вяртанье», у якой зьбіраюцца звесткі пра знаходжаныя беларускіх культурных каштоўнасцяў па-
межамі краіны.

«НН»: Спадару Адаме, як Вы ацэніваеце пастанову КСРФ пра рэституцыю культурных каштоўнасцяў?

Адам Мальдзіс: Гэта слушае і пэрспэктыўнае рашэнне, яно абнадзейвае беларускую грамадзкасць, што з часам уда-
ца вярнуць хадзя бое, што было вывезена ў 1939—45 г., а таксама тое, што пасля вайны вяр-
талася з Нямеччыны, але прайшло празь Беларусь транзытам і аблесла ў расейскіх архівах і муз-
зеях.

Працяг на старонцы 6.

ЛІСТЫ У РЭДАКЦЫЮ

Свята Незалежнасці у Валміеры

Угодкі абавязчэння незалежнасці Беларусі былі адсвяткаваныя ў латыскім месце Валміеры. Ад 26 ліпеня да 15 жніўня тут праходзіць Балтыйская летняя школа, зладжана мясцовым університетам. У ёй навучаюцца студэнты з Швэцыі, Аўстрыі, Аўстраліі, Бельгіі, ЗША, Фінляндыі, Даніі, Нарвегіі, а гэтаксама з Польшчы, Украіны і шасцёра — з Беларусі. Беларуская тэматаיקה сталаася асноўнаю ў гэтыя дні ў Валміеры, бо падзеі ў нашай краіне для большасці ці незразумелія ці невядомыя. Эўрапейская моладзь з вялікім цікаўленнем ставіцца да інфармацыі пра Беларусь, таму свята беларуское Незалежнасці было прыемнаю нечаканасцю ѹ добраю нагоду раскрыць вочы замежнікам на terra

Віктар Мухін, Валміера

Такое ўражанье, што нацыянальных святаў як такіх у беларусаў амаль няма. Вядома, ёсьць шмат датаў, якія мы адзначаем (Дзень Волі, Дзень

incognita ў цэнтры Эўропы.

27 ліпеня перад будынкам Балтыйскае летнюю школы быў узянуты беларускі нацыянальны сцяг, а ўвечары зладжаная святочная імпрэза зь беларускімі нацыянальнымі стравамі ѹ съевамі. Перад пачаткам party госьці з вялікім узрушањнем слухалі, як прадстаўнікі нашае краіны спявалі беларускі нацыянальны гімн «Пагоня». Найбольшы съед пакінун падарунак вялікае швэдзкае групы — яны прэзентавалі бел-чырвона-белыя ружы ѹ шыра выказаўліся з падтрыманнем беларусаў у іхным імкненні да свабоды.

Віталь Станішэўскі, Менск

Дзёварта быць

За гады незалежнасці Менск стаў самым нефутбольным горадам краіны. Забітыя трывуны, ажыятах у пошуках лішняга білета, пасъляматчавыя дэманстрацыі фанатаў — усё гэта можна назіраць у Мазыры, Лідзе, Бабруйску, Барысаве, але не ў сталіцы. Насталіція па савецкім чэмпіянаце дорага каштавала некалі гроznому клубу. Ні беларускіх мэдалёў, ні поспехаў у зоне УЕФА ім сёлета, бадай, ня съвеціць. Але ці няма ѹ долі нашай віны ў сёньняшнім становішчы дынаўмайцаў? І падтрымаць менчукоў ніколі ня позна. 8 жніўня на стадыёне «Дынама» а 19-й гадзіне пачненца МАТЧ «ДЫНАМА» МЕНСК — «ДНЯПРО» МАГІЛЕЎ. Дуэль паміж колішнім чэмпіёнам СССР і сёньняшнім чэмпіёнам Беларусі абяцае быць напружанаю ѹ відовішчнай.

Фото: РЕКС-Пресс

Калі вы любіце Менск, вам будзе цікава наведаць ФОТАВІСТАВУ «МОЙ ГОРД», якая працягваеца ў выставачнай залі Музэю сучаснага выўленчага мастацтва (праспект Скарбыны, 47). Ледзь ня ѹсе беларускія фотамастакі, якія ў розныя часы ѹ сезонах адбівалі каханы горад на стужках, прэзентуюць свае лепшыя працы. Мы можам пановаму зірнуць на знамёны кварталы сваёй сталіцы. Выставка працуе ШТОДНЯ АД 10-Й ДА 18-Й гадзіны. Выходныя нядзеля ды панядзелак.

РОКУ ПОЎНЫ АНДЭГРАҮНД?

28 ліпеня арганізаторы канцэрту «Моладзь за Беларусь» зноўку атрымалі адмову ў правядзеніі мерапрыемства ў менскім парку 50-годзьдзя Кастрычніка. Адмова за чэрвень і ліпень пятая(!) ўжо.

Усё началася з заяўкі на правядзеніе 19 чэрвеня на плошчы перад опэрой мітынгу і канцэрту «Моладзь супраць фашизму». Ведаючы няроўнае дыханье кіраўнікі рэспублікі да маладых, заранізаваных і ідэялічна «правільна» падкаваных брытаголовых маладзёнаў, можна толькі падараваць, чаму тав. Чыкіну не спадабалася пляцоўка калі Опэрнага тэатру. Была працаваная, на яго думку, больш прыдатная для канцэрту мясьціна: цырк Шапіто, вул. Арлоўская. Голае поле зь незразумелымі пабудовамі канца першай пляцігідкі — то месца, дзе меўся адбыцца рок-канцэрт «Моладзь супраць фашизму». Пэўне, у тых менскіх прэрыях фашысты ўжо ня водзяцца.

Працяг адбываўся з заяўкай на правядзеніе канцэрту пад той жа назвай на той жа плошчы 11 ліпеня. На дзіве, заяўка была задаволена, але зь незвілікім адступлением: 1) час правядзення рок-канцэрту скарочаны амаль у тро разы; 2) па пытаннях падключэння канцэртнай апаратуры да электрычнасці тав. Чыкін парадай з'явіўся ў Менгарсвяцце, якое перанакіравала заяўнікаў да кіраўніцтва Опэрнага тэатру або парадай пашукаць аўтаномную крыніцы энергіі; адміністрацыя тэатру, у свою чаргу, парадай не дурыць ёй галавы: «Падключайцесь да электрычнасці самастойна!» Пошуку прыстасавання для аўтаномнага сілкавання праходзілі праз пажарныя часці, але станоўчы адказ быў атрыманы толькі ў ад-

ной часці, ды ѹ тое — у вайсковай. Генэралтар працаваў бяз збораў усю раніцу і першую палову дня 11 ліпеня на пл. Парыскай камуны, покуль не прыехалі... пажарнікі (цікава ж, дзе, апрош пажарных частак, можна ўзяць генэралтар); ня той кабель, ня той генэралтар, ненадзейныя людзі ля машыны — другая забарона гатоўвала.

Заяўка 3: месца правядзенія — тое ж, дзень — 28 ліпеня. Тав. Чыкін зноў адсылае арганізатора да цырку Шапіто, дзе адзін раз канцэрт зладжваць ужо адмовіліся.

Чацвертая адмова зарэгістравана ў Маладэчна. У лісце з гарыканкаму з адмовай у правядзеніі мітынгу і канцэрту, прысьвеченых 27 ліпеня, пішуць, што «ініцыятыўная група ня можа дадаць гарантую забесьпчэння правапарадку пры такім масавым мерапрыемстве, і да таго ж вы як арганізаторы ня маеце дакладнай ідэі пра сценар правядзення подобных мерапрыемстваў і арыентаваныя на стыхійнасць яго правядзенія». Вэрсія гучыць хоць і бязглуздза, але пераканаўча. Толькі адно непакоіць: чаму ў выканкаме парадай наступны раз з'явіўся зь ідэй правядзення да прадстаўнікоў БПСМ?

Нарэшце, пятая адмова на канцэрт 1 жніўня грунтавалася на том, што хутка рыхтеуцца нарада па выніках расыследавання Нямігі, а тут якіс з незразумелымі канцэртамі, ды яшчэ працягніцца дапамогі ў міліцыі (во нахабства!), ды яшчэ надвор'е гарачае, ды яшчэ 21 і 27 непараці ў горадзе былі, ды яшчэ гурты-удзельнікі беларускай мады. Кацай, як бы чаво прощиць легіцімнасці не саарудзілі.

Фактычна, беларускі рок за бараваніць. Будзе андэграўнд? Будзе андэграўнд?

БМА

ЛІЦЬВІН,

знейдзі свае карані і не мітусіся
сярод іншых нацыяў!

Жадаеш спрычыніцца да працэсу станаўлення нацыі ліцьвінаў як супольнасці вольных шляхетных людзей, жадаеш знайсці сябе? Для цябе Літва (ВКЛ) ёсьць адзінай Айчынай? Далучайся!

ЗАЗІРНІ Ў СЯБЕ.
ТЫ ЯШЧЭ БЕЛАРУС?

Калі ўжо — не, тэлефануй:
тэл. 214-74-34, пэйдж. 278-11-01 (аб. 6663)

Аргкамітэт

Сяргей Паўлоўскі

Віталь ТАРАС

Мінула больш за 10 дзён з моманту, як Беларусь засталася без легітимнае ўлады. Тэрмін цалкам дастатковы, каб усвядоміць, з чым і з кім МЫ засталіся. Да 20-га ліпеня сътуацыя мела больш-менш віртуальныя характеристар — г.з.н., абмарькоўваліся юрыдычныя, палітычныя ды маральна-філязофскія наступстввы заканчэння тэрміну прэзыдэнцтва. (А калі ісьці шляхам фармальнае лёткі, 21 ліпеня Беларусь засталася на толькі без ППРБ, але ж зынік сам інстытут прэзыдэнцтва, бо ў канстытуцыі не пропісаны момант, калі кіраўнік дзяржавы не жадае скласці паўнамоцтвы ў сувязі з заканчэннем канстанты, а ягоны заступнік у асобе сыпікера не жадае заступаць на сваю законную пасаду. Зъ нічога й ня выйшла анічога.) 21 ліпеня, авбешчанае арганізатарамі «гулянні» «першым днём без хлусні» мы сапраўды апынуліся ў рэчаіснасці — той самай рэчаіснасці, якую мы ўпершыню спазналі, бы тыя Адам і Эва, у чэрвені 1994 году, калі стала ясна, што ўжо нішто й ніхто не перашкодзіць Лукашэнку стаць прэзыдэнтам. Падтасаваць вынікі першага туру выбараў маглі (чаму не захацелі — гэта іншая справа) кебічайцы, ніяк не лукашэнкаўцы. Пазьняк і Шушкевіч апынуліся там, дзе знаходзіца дагэтуль, калі верыць сацыялягічным апытаньням.

А съядомасць, так бы мовіць, простага «съядомага беларуса» пачала круціца ў заганнім коле: ад «рукі Масквы», інакш кажучы — спэцслужбаў, якія прывялі да ўлады ў Беларусі найбольш прарасейскага кандыдата (тээзы, які, трэба аддаць належнае Пазьняку, ён пасълядоўна адстойвае дагэтуль) праз паняцьце «хворага народу», самабічаванье й суіцыдныя памкненыні, ушчэнт да жаданья злыдца канчатковая з Расеяй, каб гэтая ганьба ўжо сканчылася нарэшце й назаўсёды, да новага тээзысу пра Пяતрушку С. Паўлоўскага (далей гл. казку пра белага бычка).

Тэорыя змовы існуе столькі, колькі існуюць жыда-масоны (альбо міт пра ix). Галоўным змоўшчыкам можа быць ЦРУ, КГБ, альбо Масад — каму што падабаецца. Канечне, КГБ, на ў прыклад ЦРУ, быў арганізацый нашмат больш магутнай ды страшнай, і баяліся яго на прасторах былога СССР, ды й ня толькі, зусім небеспадстаўна. То, што расейская ФСБ і КГБ

ЯНО | МЫ

Жнівеньскія тээзысы

Беларусі — спадкаемцы КГБ, таксама спрачацца не даводзіцца. Але ж ці здольная сапраўды хворая й жабрацкая Расея на якія-небудзь, хоць трохі эфектыўныя апэрацыі супраць краін-сатэлітаў? Пляны аднавіць былу імпэрыю — так. Жаданьне далучыць да яе хоць бы ту ю ж Беларусь — безумоўна, ёсьць. Але ж, як у тым жарце: зъесці, мо, ён і зъесці, толькі хоць яму дасць?

NATO з усім сваім вайско-эканамічным патэнцыялем краіна-члену, уключна з найбагацшай краінай съвету ЗША — нават NATO вождалася зъ Югаславій некалькі месяцаў, перш чым нечага дамаглася ад Мілошавіча й сэрбаў (ды ці дамаглася — гэта яшчэ пытаньне, асабліва, калі гаварыць пра сэрбаў). Дык што, Расея, аказваецца, хітрэйшая й спрытнейшая за заходнія краіны?

Дэмандызацыя Расеі, міжтым, нічым ня лепши сродак для самапазнання беларускага народу, чымся дэмандызацыя Лукашэнкі.

За пяць гадоў ягонага праўлення на апісаныя ягоных дзеянняў ды ягонай асобы, а таксама на пераказ ягоных «пэrlаў» страчаныя, мабыць, сотні тонаў паперы. Кілямэтры магнітнай і кіна-стужкі зафіксавалі ягонае непаўторнае ablічча й голас. Яго называлі й агентам Крамля, і майстрам палітычнай інтрыгі, і дубаватым дырэктарам саўгаса і крыважэрным дыктатарам з чорнай аўрай... Ніхто толькі так і не паспрабаваў разбрацца ў прыродзе ягонай улады. Бліжэй за астатніх падышоў да разгадкі, бадай, Юры Хашчавацкі ў сваім «Звычайнім прэзыдэнце». Але — толькі наблізіўся, бо астатнія персанажы — ня менш важныя для разуменя фэномену, як і галоўны герой, засталіся па-за кадрам.

Цяпер ужо ясна, што слова «фашизм» альбо «лукашызм» нічога не тлумачаць. Бо расейскі фашизм зусім ня тое саме, што німецкі альбо італьянскі, а спэцыфічна беларускага, дзякаваць Богу, пакуль ніяма (калі не лічыць беларускіх паліцаяў — але ж якія там ідэйныя перакананыні, калі ў съпіну самім карнікам глядзелі німецкія шмайсары. Што, канечне, ня ёсьць апраўданьнем, а толькі канстатаций факту). А што датычыць

лукашызму, дык заўтра, мо, давядзеца ўжываць які-небудзь «мясьнікізм» альбо «латыпізм». «Кебічызм», трэба думаць, мы ўжо перажылі.

І ўсё. Проблема як была, так і засталася спрадвечнай проблемай: хто гаспадар у хаце? У яе ёсьць, насамрэч, два бакі — што ёсьць нашай хатай? І хто гаспадар? Другое пытанье падаецца другасным, бо якая хата — такі гаспадар. Дакладна так, а не на-адварот, як можа здацца. Калі замест хаты — раскіданае гняздо, ніхто, акрамя якога-небудзь валацугі, на яго не паквапіцца. Іншая справа, што й былыя гаспадары паводзілі сябе неадэкватна. Замест таго, каб умацаваць падмуркі ці хаця б падмайстраваць дах, яны вывесілі прыгожыя (што праўда, то праўда) старожытныя шыльду ѹ съяця, а самі заняліся звыклай справай — хто крадзяжом, а хто звязданьнем ражункаў з былымі паплечнікамі. Тыя, хто таксама хацеў красы, але значна ў большых памерах і без аблежаванняў, вырашылі не мудрагеліць — прызначылі сабе вожака, выкінулі з «хаты» шаноўнае спадарства, зъялі съяця і шыльду й павесілі замест іх тыя, да якіх народ (прабачце, электарат) больш прывык за апошнія семдзесят год.

Усё было б зусім проста, калі б «перед новым клясам» не паўстала дылема — красы, але толькі ў сваіх суічыннікаў, альбо абкрадаць яшчэ й суседа, але з рызыкай, што сусед начысьціць табе пысу. Адным словам, інтэгравацца з новымі рускімі ў новую гісторычную супольнасць, альбо заставацца самастойнай бандай? Важак знайшоў «трэці шлях» — абяцаць сваім крутым хаўрусьнікам, што прынясе ў «абшчак» усе «бабкі» ды маёмыні, а пад гэтыя абяцанкі ды братнія абдымкі, пакуль, браць крэдытаў розныя там прадукты натурай.

Шукаць паміж больш асьцярожнымі бандытамі і менш асьцярожнымі ідэалягічнымі адрозненіні можна, таксама як і адрозненіні ў крыміналітэце (ня бlyтаць з мэнталітэтам) двух славянскіх народаў, але гэты занята пакінем спрэкты-

каваным палітолягам. Зазначым іншае. Нацыянальнасць Беразоўскага ня мае значэння так сама, як нацыянальнасць Лагініца, Шэймана, Ціцянкова, альбо пракурора, падобнага на Бажэлку. Як напісаў адзін расейскі журналіст, у Расеі жыд — гэта не нацыянальнасць, а статус. Калі ты круты, як Беразоўскі, цябе будуць баяцца ѹ паважаць. Калі ты ліберал кішталту Гайдара — ты небарака ѹ масон. Амаль тое ў Беларусі. Толькі ролю выблудкаў тут выконваюць... беларусы. Калі ты нацыянальна съядомы інтэлектуал, калі гаворыш на матчынай мове, калі нешта там вярзеш пра грамадзянскую супольнасць і єўрапейскія каштоўнасці — ты, у лепшым выпадку, гнілая апазыцыя. Калі ты належыш да магілёўскага кляну, дык будзь ты беларус, альбо жыд, альбо нават курд — ты свой, ты — «славянін». Размовы пра славянскія адзінства насамрэч даўно захапляюць хіба што аўтараў часопіса «Няміга». Сапраўдны славянскі артадокс наўрад ці прызначыць кіраўніком свайго зънешнепалітычнага ведомства неарыйца зь нярускім прозвішчам. На ролю славяніна падыдзе і гэбрей-рэдактар і балтыст-кіраўнік ГУОПІ. Толькі ня трэба шукаць цыганскія карані ў гэткіх праявах касмапалітызму. Ваяваць зь дзяржаўным псеўдадрасізмам з дапамогай горшых праяваў нацызму — усё адно, што тушыць пажар бэнзынам.

Безумоўна, у сёньняшній камарылілі ніяма нацыянальнасці, ніяма бацькаўшчыны. Але не таму, што ў іхных жылах цячэ якасць не такая кроў, альбо нехта зь іх рос бязбацькавічам. Такія асобнікі ёсьць у кожнай краіне, у кожнай нацы. Тым больш, хапае іх у зоне. (Напрыклад — рублёўай.) Часам яны прыходзяць да ўлады. Гэта ганебныя часы для народу. Але гэта яшчэ не трагедыя. Трагедыя здарыцца, калі мы ўсе перастанем адчуваць розныцу паміж сабой і «браткамі», якія чамусыці ўявілі сябе элітай краіны.

Богу — Богава, крымінальникам — крымінальны кодэкс...

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

Беларускія перадачы Радыё Свабода выходзяць у эфір тройчы на дзень:

• ПЕРШАЯ ВЕЧАРОВАЯ ПЕРАДАЧА

18.00-19.30 паводле менскага часу (15.00-16.30 UTC)
7295 кгц (41.12 м)
9610 кгц (31.22 м)
11725 кгц (25.59 м)
15565 кгц (19.27 м)

• ДРУГАЯ (АВНОЎЛЕННАЯ) ВЕЧАРОВАЯ ПЕРАДАЧА

22.00-23.30 паводле менскага часу (19.00-20.30 UTC)
6105 кгц (49.14 м)
9535 кгц (31.46 м)9750 кгц (30.77 м)
11865 кгц (25.28 м)

• РАНІШНЯЯ ПЕРАДАЧА (ПАУТОР ПЕРШАЙ ГДЗІНЫ ДРУГОЙ ВЕЧАРОВАЙ ПЕРАДАЧЫ)

6.00-7.00 паводле менскага часу (3.00-4.00 UTC)
6065 кгц (49.16 м)
7295 кгц (41.12 м)
9635 кгц (31.14 м)
9750 кгц (30.77 м)

Апрача таго, усе наўшыя перадачы перадаюцца на сярэднія хвады 521 м (576 кгц)

У праграме:

...навіны зь Беларусі і ўсяго съвету, права-чалавека, апазыцыя, улада, родная мова, эканоміка, мэдыцына, культура, гісторыя, эміграцыя...

Спэцыяльныя перадачы:

...Праскі акцівізм, Вострая Брама, Блізкая Эўропа, Беларускі інтэрнэт (інд.), Ад панядзелка да панядзелка (інд.), Гаўдзізмус, Беларускі раздоражкі (аўт.), Небіжытая сладычына, Паштовая скрынка 111 (інд.), Новыя пакаленін (інд.), Сымбаль веры (сб.)...

ІНФАРМАЦЫЯ ДЛЯ ЧЫТАЧОЎ У МЕНСКУ

Каб чытаць съвехы нумар «НН» у дзень выхаду — у панядзелак і пры гэтым эканомічні час і грошы, аформіце падпіску ў бліжэйшым шапіку «Белсаюздруку».

З ліпеня 1999 г. падпіску «да запатрабаваньня» прымае 31 газетны шапік. Менскі «Белсаюздру» гарантует выдачу газеты па падпісным абанэмэнце ў дзень выхаду газеты, а таксама захаваньне не забраных вами асобнікі пра гэты падпісны перыяд. Кошт падпісі на «НН» на месец (з ліпеня) — 175 000 руб. (4 нумары ў месец, газета выходит з 12 старонкаў). Падпіска «да запатрабаваньня» прымаецца да 23 дня перадпадпіснога месіца ў крамах і шапіках «Белсаюздруку» г. Менску. Даведацца і висъвітліць няясныя пытаньні можна па тэл. 227-88-41 у спадарыні Наталіі Святохі.

Падпіска па краіне на II паўгодзіньдзе 1999 году.

Кошт на 1 месец — 192 000 рубліў, на 3 месіцы — 576 000 рубліў.

НАША НІВА

Ніжэй мы падаем съпіс пунктаў, дзе можна падпісацца ѹ забіраць газету:

1. Каstryніцкі пункт падпіскі, вул. Жукоўскага, 5, к. 1
2. Партизанскі пункт падпіскі, вул. А. Кашавога, 8
3. Першамайскі пункт падпіскі, пр. Ф. Скарыны, 113
4. Фрунзенскі пункт падпіскі, вул. Раманаўская Слабада, 9
5. Крама № 1 вул. Жукоўскага, 5
6. Крама № 2 пр. Ф. Скарыны, 44
7. Крама № 3 пр. Ф. Скарыны, 76
8. Крама № 4 вул. Леніна, 15
9. Крама № 6 вул. Філімонава, 1
10. Крама № 7 вул. Якуба Коласа, 69
11. Крама № 8 вул. Сурганава, 40
12. Крама № 9 пр. Ракасоўскага, 140
13. Крама № 10 вул. Аспіненкі, 2
14. Крама № 11 пр. Пушкіна, 77
15. Крама № 12 вул. Кіхаватава, 80
16. Крама № 13 вул. Каліноўскага, 82, к. 2
17. Крама № 14 вул. Танкавая, 16
18. Крама № 15 вул. В. Харухай, 24
19. Крама № 16 вул. Нікрасава, 35
20. Крама № 17 ст. м. «Плошча Перамогі» пр. Машэрава, 51, к. 1
21. Крама № 18 вул. Ясеніна, 16
22. Крама № 19 станцыя метро «Пушкінская»
23. Крама № 20 вул. Славінскага, 39
24. Крама № 21 вул. Жылуновіча, 31
25. Крама № 23 гатэль «Менск», пр. Ф. Скарыны, 11
26. Крама № 24 вул. Жылуновіча

Тацяна СЫНІТКО

«Затрыманыя журналісты Клыкоўская, Сынітко і Адамовіч былі выпушчаныя ўначы і прэтэнзіяй да міліцыі ня маюць...»

(Выпуск навінаў «Альфа-радыё», 28 ліпеня)

Нас забралі за піва... з малаком. Менавіта гэтыя напоі мы спажывалі на плошчы («за Незалежнасць!»). Мы прысле на парапэт мэтро й сталі назіраць відовішча. «Вывад войскаў з акупаванага гораду». З боку рэзыдэнцыі грамадзяніна Л. праехала востем грузавікі колеру хакі зь людзьмі ў вайсковай форме. Праз хвілін 20-30 пакружылі ёй зъехалі «ўазікі», «Волгі» з трымя антэнамі, «Жигулі» з зацемненым шклом і астатнія «браневікі». Мы засталіся адны — апошнія, хто «не разышоўся» з месца акцыі.

Верагодна, менавіта гэтай думкай і кіраваліся пасажыры чырвонага аўтобуса пад нумарам 43-44 БІМ. Усярэдзіне ягонага салёну красавалася гурба знаёмага жалеза — амонаўскіх шчытоў; паабапал рассыядлі джэнтльмены з дубінкамі.

Яны ў запіхнулі нас акуратна ў салён. Мае чорна-белая пашеркі — рассыпаліся на прыступках. Ціна і Аля робяць рух, каб сабраць, але я ім забараняю. Не хачу, каб мае сяброўкі поўзалі пад міліцыйскімі ботамі!

Аўтобус зварочвае да Савецкага РАУС. Уздыхаю з палёгкай, бо стаяць дужа нязручна — адзін абцас вісіць у паветры, заду ля дэзвярэй — міліцыянт.

— Любя! Мы тут! Нас яшчэ троє! — крычу ў вакно вядомай праваабаронцы Любові Лунёвой.

— Заткнись, сука, разорлася тут! — rave найбліжэйшы міліцыянт. — У камэрках будзе перастуквацца!

Мы апынаемся ў падвалным паверсе будынку. Зылева — аддзел тылавога забесьпиччя, справа — стэнд пад назірай.

СЬВЯТОЧНАЯ «ЭКСКУРСІЯ»

Чатырох нашаніўцаў затрымалі на Дзень Незалежнасці

Дэманстрацыі, арганізаваныя Грамадой, традыцыйна праходзяць весела

«Кодэкс чэсці» (тут жа пачынаю вучыць ахоўнікаў парадку мове). У актавай залі за партамі сядзяць чалавек 20, затрыманых пасыля акцыі. Пазнаю «нашаніўцаў». Славаміра Адамовіча й Віктара Корзуна, знакамітую фронтайку Веру Церлюковіч, мастака Яўгена Куліка, рок-мэнеджера таксама родам з «Нашай Нівы». Віталія Супрановича... Тут жа ў Валер Грышук з газеты «Наша Ўрчча».

— Жыве Беларусь! — гучна вітаемся мы, і нам радасна адказваюць хорам.

Два лейтэнанты на «галёрцы» строчаць рапарты. Трэці вядзе «перапіс населеніцтва». Падхапіўшы авоську з малаком і мінералкай, уключаю дыктафон і пачынаю ўсім задаваць пытаныні. Але «перапіс» даходзіць да мяне. «Месца працы?» — «Газета «Ўкраіна молода», карэспандэнт у Беларусі.» Міліцыянт сыходзіць і вяртаецца з думка начальнікамі, а таксама з атачэннем зь вельмі

разьвесялелых калег чынамі. Рэакцыя на шэсць затрыманых прадстаўнікоў СМИ прыкладна такая:

— Як, праўда журналісты? (Перабіраюць пасьведчаныні.) Божа, іх цэлая куча! Хто іх сюды пусьціў?! — начальства сыходзіць наверх разам з нашымі дакументамі. Частка іхных падначаленых пачынае падміргваць і распавядае мне анэктды. Журналістай то просяць «пачакаць тут», то загадваюць «пакінуць памяшканне». Колькі разоў пасыль шэсцяці нас не пускалі сюды, каб дадзедацца пра лёссы затрыманых!

— Жанчына, вы не маглі б... — Не магла б! Такім чынам, дзе Статкевіч? Хто даў загад на затрыманыне мірных людзей?

— Прыбярыце іх адсюль! — кричыць пузаты дзядзька ў цывільнім. І пачынае ўсіх «прыбрэць» да выхаду. — Ідзіце адсюль, бо тут уся наша зброя! — чамусыць звяртаецца ён да мяне. — Вам нельга каля зброй!..

Самае цікавае, што я вынесла з пастарунку — гэта назіраныні за людзьмі. Нават — адзінае цікавае! Што журналістку, ды яшчэ маці малога дзіцяці, саджаць за краты — як парася стрыгчы, зразумела з самага пачатку. Віску шмат, толку — ніякага. Пакуль нам не вяртаюць пасьведчаныні (і не пускаюць за парог), тэлефану ў дачэ.

— I праз колькі дзён цябе чакаць? — спакойна пытаецца дачка. — Будуць біцца, то дай ім здачы! — раіць яна.

Выцягваю з сумкі ярка-ружовую памаду і пішу на шкеле тэлефоннай будкі: «Жыве Беларусь! Ніякай варожай рэакцыі, але ёй пасьведчаныні ніхто не аддае. Прашу калег на лавачы лічыць час: кожныя 15 хвілінай чакання — новы лёзунг памадай на сценах РАУС. У мяне ў сумцы яшчэ адна ёсьць — кaryчневая! Праз пару хвілінай мы зноў у падвалным памяшканыні (побач са збройным арсеналам).

Хлопцы, вы вызначацесь: туды — альбо сюды! — нас амаль 2 гадзіны водзяць па маршруце «падвал — ганак». Любімая фраза аховы, што па адным водзіць паўз нас хлопцаў з Младога Фронту: «Будзеце перастуквацца ў камэрках».

Урэшце з журналістай бяруць пісмовыя тлумачэнні. «Як грамадзянка Беларусі 27 ліпеня я вырашыла адзначыць Дзень Незалежнасці...» — «Ну, Тацяна! Вы хіба не выконвалі прафесійны абавязак?» Вядома, выконвалі, але ж баялася, што я будзе пра што паведамляць. Цяпер МУС стварыла інфармацыйную падставу: ребяты са шчытамі плюс 6 журналістай: «От Советского Информбюро»...

— Дапішыце пра грамадзянку, Незалежнасць і разару —

ваны бранзалет!

— ... который был мне дорог как память», — ловіць маю думку ў палёце малады зеленавокі міліцыянт. Яго зваць Даімам. Сымпатыі міліцыянтаў, адчуваеца, на нашым баку: лепей мець журналістай не ў якасці ворагаў! «С моих слов записано верно, Жыве Беларусь!» Выпраўляю памылкі ў склонах. Міліцыянты раяць у канцы паставіць адзнаку...

З аддзелам пад назірай «ОПП» («Охрана общественнага порядка и профилактики») расстаемся даволі ѥўпла. Што будзе з астатнім больш як 20-ю «парушальнікамі»? Ніхто ў РАУС «адказаць не гатовы». Цяжка сыходзіць, пакідаючы гэтых людзей тут, і яшчэ цяжэ будзе ранкам пачуць, што 19 з іх, у тым ліку 11 жанчын, правялі ноч на Акрэсціна. З актавай залі нёсцяся ціхі съп'еў хорам. Мілыя людзі, ад вахага съпеву стала так хораша на душы...

Начальнік «ОПП» на разыўтанье цалуе ручку. Назаўтра я з упартасці прынясу яму патрабаваную ім даведку з Кіева, што «сапраўды зьбірала матэрыял» (някепская ілюстрацыя да рэпартажу выйшла!). Сустэречныя мянты будуць даводзіць, што яны «ня монстры» — адпусцілі ж, маўляў, учора жанчыну-інваліда. І жанчыну з дзіцём да 11 гадоў. Будуць выказваць думку, што спэциназ — боты, дубы і ўсё такое, бо дадумаліся затрымаць журналістай. Будуць казаць брудныя кампліменты. Прапануюць, трасяняўшы мінульым, напісаць матэрыял пра барацьбу з рабаўнікамі да злодзеямі. Але калі вы гэтак з намі, дык як тады з астатнімі? І хто ў вас рабаўнік і злодзе?

За наша незаконнае затрыманыне ніхто ў міліцыянтаў так і не перапрасіў. Што да мяне асабіста — дзякую за съвяточную «эккурсію»! Але любімага бранзалета Савецкаму РАУС і астатнім прадстаўнікам рэжыму я не дарую.

ВАЙСКОВАЯ СПРАВА І ПАЛІТЫКА

Вадзім КАРЦАУ

Пра войска ў нашым нацыянальна-апазыцыйна-інтэлігенцкім асяродку згадваюць нячас-

Няма чаго казаць зь дэзвюю прычынаў: мала хто служыў, каб валодаць тэмай, ды самая тэма не арыгінальная — сэнсациі ня зробіш. Журналісты, калі ў пішуць, традыцыйна абмяжоўваюцца дзедаўшчынай, крадзяжкамі армейскай маймасыці ды высокімі працэнтамі, паводле статыстыкі, даверуя насељніцтва да ўзброенных сілаў як да дзяржаўнай інстытуцыі.

Ну, яшчэ чутныя бясконцы съцёб з разумовых здольнасцяў і легендарнага нахабства дэмбэляў, прапаршчыкаў і генералаў: показкі з барадою, як у аднаго вядомага марскога афіцэра-дэпутата.

Цывілізацыя, моцная ейная палова, стагодзьдзямі б'еца, шукаючы ўніверсальны адмычкі да жаночых сэрцаў. На што купілася б любая? Пра што завесыці гаворку, каб аднолькава мэліядычна пайграць на струнах душы пятнаццацігадовай «цукаркі» й прыгажуні ўдваяўттра старэйшай? Пра гэта

іншым разам, а зараз — пра ключ да мужчынскіх душаў, які даўно вынайдзены, пра вайскоўскую справу.

Яна яднае ўсіх мужчынаў, незалежна ад ступені іхнае пасыфічнасці. Толькі каго съцягне да практикі, а камусыці прывабныя адно эстэтыка і рамантыка.

Паталягічна нязнатны трывалыць у руках аўтамат хлопец-акулярык, патлаты праграмайстра з захапленнем глядзяць баевікі пра якіх-небудзь камандас. Найпамяркоўнейшы з талерантных адраджэнцаў, што ўцякае з мітынгу, толькі ўбачыўшы міліцыйскія дружкі, і сipyшаецца ў касцёл прасіць Бога за Бацькаўшчыну, увечары, седзячы з прыяцелямі на варэльні, спакойна разважае пра плянінай-нётралізацыі дыктатараў: колькі ўсе павінна быць снайпераў і сапёраў, з каго павінна скіроўваць вайсковую энэргію й патэнцыял беларускіх юнакоў у гульні кшталту «Зарніцы». Ня ведаю як дзе, але ў Барысаве, адкуль я родам, у раёне танкамарнага заводу, дзе я жыў, ці не палова падлеткаў мелі самапалы — саматужныя пісталеты, якія з аднаго стрэлу разносілі знойдзены дзесьці съвіны чэрап у ашмёткі.

Як вы лічыце, чаму ў авантурныя інтэрнацыянальныя кампаніі ўцягвалася беларусаў бойці, чым якіх іншых з панявленых народаў? Спытацца ў якогася вайсковуца, што заспіе СА, каго ставілі ў адказныя кавалулы, у баявых дзяйсціях на ракетныя шахты, хто наогул быў найлепшым служакам?

Мілітарызованая съвядомасыць беларусаў ня ёсьць са веџкаў спадчынай. Наадварот,

яшчэ з часоў ВКЛ ваярскі дух, бы цвік у бое, муляў усходняму акупанту, пэрманэнтна цярпеўшаму то масавыя паўстаныні, то геройскія ўдзіні.

Самы ваярнічы ў съвеце герб — беларускі. Імклівы вершнік, што гатовы зьнесці галаву любому на сваім шляху, наўліпіўшы цвердзіць пра наш баявыхарактар. Менавіта таму савецкі ўлады мусілі скіроўваць вайсковую энэргію й патэнцыял беларускіх юнакоў у гульні кшталту «Зарніцы». Ня ведаю як дзе, але ў Барысаве, адкуль я родам, у раёне танкамарнага заводу, дзе я жыў, ці не палова падлеткаў мелі самапалы — саматужныя пісталеты, якія з аднаго стрэлу разносілі знойдзены дзесьці съвіны чэрап у ашмёткі.

Як вы лічыце, чаму ў авантурныя інтэрнацыянальныя кампаніі ўцягвалася беларусаў бойці, чым якіх іншых з панявленых народаў? Спытацца ў якогася вайсковуца, што заспіе СА, каго ставілі ў адказныя кавалулы, у баявых дзяйсціях на ракетныя шахты, хто наогул быў найлепшым служакам?

Даводзілася чуць, што беларускія армія сёньня — гэта безнадзеяна зрусяфікаваная систэма. Маўляў, ня варта нават краціць яе, бо дарэмна патраціш сілы й час. Адказ узёнены: нашае войска ў спрыяльны момант стане ўзорам хуткага пераходу да беларускіх сіл, бо ў систэме, збудаванай на прынцыпах безагарворачнага падпариадкаваныя, маючы ўладу, можна правесці хоць кітаізацыю.

Згадаю, як сам служкую ў

Здымак з асабістага архіву В. Карцава

рускай армія сёньня — гэта безнадзеяна зрусяфікаваная систэма. Маўляў, ня варта нават краціць яе, бо дарэмна патраціш сілы й час. Адказ узёнены: нашае войска ў спрыяльны момант стане ўзорам хуткага пераходу да беларускіх сіл, бо ў систэме, збудаванай на прынцыпах безагарворачнага падпариадкаваныя, маючы ўладу, можна правесці хоць кітаізацыю.

94-96-м. Немагчыма перадаць хваліваныне, душэўны ўздым пад час прысягі са зброяй у руках пад нашым съцягам ды на роднай мове. Сапраўдны інтэлекуальны аргазм наступаў п

ЗАБРАНЫЯ СКАРБЫ

Паводле новага расейскага закону беларусы праз 55 гадоў пасьля вайны апынуліся па-за межамі антыгітлеравскай кааліцыі

20 ліпеня Канстытуцыйны Суд Расеі прызнаў, што краіны, якія не ваявалі на баку фашыстскага кааліцыі ў апошнюю вайну, маюць права прэтэндаваць на вяртанье культурных каштоўнасцяў, якія пакуль перахоўваюцца ў Расеі. Адначасова абумоўлена, што саюзнікам фашыстскага Нямеччыны нічога вернута ня будзе.

Суд разрашыў канфлікт паміж Дзярждумаю і Ельцынам. Расейскі парламент прыняў гэты закон яшчэ ўвесну 1997 году. Ельцын спыніў ягонае дзеянне. Аднак і Дзярждума, і Савет Федэрэцыі адміністратары гэтае вэта. Ізноў Ельцын адмовіўся падпісаць, спаслаўшыся на парушынне рэгламэнту пры прыняцці закону. Аднак, наступнік ягонаі волі, закон уступіў у сілу 6 красавіка 1998 году. И Канстытуцыйны Суд абавязаў Ельцына яго падпісаць. Загнаны ў кут, расейскі прэзыдэнт закон аб перамешчаных каштоўнасцях падпісаў, але адразу вярнуў яго ў той жа Суд, патрабуючы перагледзець, ці ён канстытуцыйны. И вось суд вынес апошні вэрдыкт...

Ідзеца пра тыя мастацкія і культурныя скарбы, якія савецкія войскі забралі на вызваленых ад немцаў тэрыторыях. Пікантнасць сітуацыі ўтым, што юрыдычна ў фактычна саюзнікамі Нямеччыны былі Аўстрыя, Баўгарыя, Вугоршчына, Румынія ды Славаччына. Паводле новага закону яны не атрымаюць нічога.

Вярнуць усім, у тым ліку і немцам, каштоўнасці, паабяцаў М.Гарбачаў, што садзейні-

чала ягонай асабістай папулярнасці. Ён падпісаў артыкул 16 Дамовы пра савецкіх-немецкіх сяброўства, дзе гаворыцца пра ўзаемнае вяртанье каштоўнасцяў без агаворак. Але апошні савецкі міністар культуры М.Губенка заяўвў, што гэта адбудзеца не раней, чым немцы выплацяць СССР 1200 мільярдаў даляраў!

Да справы гэтую дамоўленасць давёў Ельцын пад час візыту ў ФРН кастрычніку 1991 года. Тады яму прадставілі каталёгі й дакументы, якія сведчылі пра знаходжанье ў Расеі нямецкіх скарбаў, скрадзеных у вайну. Напрыклад, была разрабаваная самая багатая галерэя Нямеччыны ў Брамэнэ і да сёньня ў краінах СНГ знаходзіцца 1778 твораў з яе. Апроч таго, напрыклад, у Дзяржархіве Расеі выяўлены 2 мільёны (!) сярэднявечных нямецкіх рукапісаў. У сковах Маскоўскага гісторычнага музею ляжаць калекцыі зброя нямецкіх кайзераў. А ў Кіеве, ва ўкраінскім Музее мастацтва Ўсходу, апынуліся рукапісы й малюнкі Гётэ з ягонага дому-музею ў Ваймары. У падвалах, сэйфах ды сковах ад Менску да Баку трэба шукаць 15 тысячяў экспанатаў з Дрэздэнскага кабінету гравюраў, фонд Саксонскага дзяржаўнае бібліятэкі, скарбы з Вартбургскага замка палаты, бясцэнны «Скарб цара Прыама» з Троі, які належыаў Бэрлінскому музею, а таксама скарбы з дзяржаўных, царкоўных ды прыватных збораў з усея ўсходніх Еўропы.

Реч утым, што гэтыя скарбы ня ўведзены ў навуковы ўжы-
так, часта іх ня бачылі нават спэцыялісты. Но яны — скрадзеныя... Таварышы з Політэхнічнай акадэміі ў Менску, напрыклад, у 1996 годзе на свой розум аддалі назад у розныя краіны трафейную бібліятэку з аўтографамі й рукапісамі клясыкаў навукі ды літаратуры. Як кралі, гэтак і вярталі... Нікто тую бібліятэку не пабачыў за 50 гадоў...

У новым расейскім законе

краіны былога СССР зусім не

фігуруюць. Спрабу падпісаць у

1991 годзе дамову ў СНГ пра

узаемнае вяртанье каштоўнасцяў

правалілі. Расея адмовілася

нават абмяркоўваць гэтую тэму.

А ў мэдых акадэмік Ліхачоў

абгрунтаваў расейскія права на

скарбы зь Беларусі, Украіны,

Каўказу ды Цэнтральнай Азіі:

майляў, расейцы за іх заплацілі

сваёй крывёю, усіх баронячы й

адукоўваючы. Таму і новы закон

ні да чаго не абавязвае Расею ў

дачыненіні да Беларусі. И тое,

што рабавалася ў 39-м у Заходній Беларусі, што не вярнулася з эвакуацыяў, застаецца ў Расеі.

А ў нас няма законнае падставы

вярнуць, напрыклад, скарбы

Магілёўскага музею, дзе былі

унікальныя каштоўнасці з

Пампэяў, Грэцыі ды Заходніх

Эўропы, Эўфрасіннеў крыж ды

безыліч іншых скарбаў. Парадак-

сальным чынам мы ў гэтай спра-

ве праз 50 гадоў пасьля вайны

аказаўся прыроўненым да нем-

цаў.

Сяргей Харэўскі

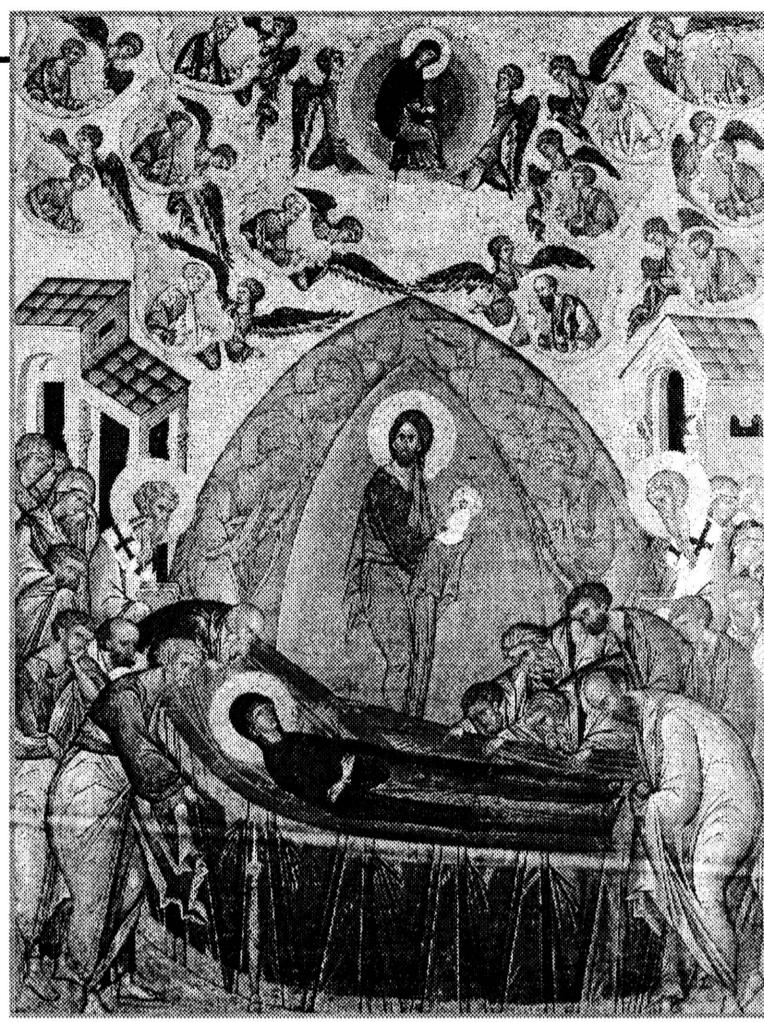
ДЗЕ І ДЛЯ КАГО

Дбаньнем навукоўцаў на чале з А.Мальдзісам зробленыя цікавыя знаходкі: у Маскве адшукалі важныя часткі Праскага беларускага архіву з матэрыяламі беларускага эміграцыі ў Празе; у Польшчы выявілі архівы, вывезены ў 1919—20 г.. А ў Вільні Арсень Ліс знайшоў малавядомы фонд, звязаны з Віленскім беларускім музэем.

Паводле старшыні Дзяржархіспекцыі па ахове помнікаў Дз.Бубноўскага, «найлепш у нас разъвіваючыя стасункі з Польшчай, існуе адпаведная міжурадавая дамова». У пэрспектыве, мяркуеца, падпішуць такія пагадненіні з усімі краінамі, дзе знайдзеніца хадзіць за якай значная частка нашае спадчыны. Менавіта Беларусь распрацавала проект пагадненіні між краінамі СНД па рээстрытуціі каштоўнасцяў, якое ўзгоднілі з урадамі ўсіх краінаў былога СССР, апроць Расеі. (У гэтым праекце ўпершыню звязаны з увагу на складнасці з прыналежнасцю спадчыны ВКЛ. Тут існуюць два крытэрыі ідэнтыфікацыі: твор (дакумент, книга) павінен знаходзіцца або ў тым месцы, дзе ён быў створаны, або ў месцы, для якога ён быў створаны — так, Радзівіл мог замаўляць карціны для аздаблення Нясьвіскага замку нават у Італіі.)

Пытаннямі рээстрытуцыі, гэта значыць «вяртанье незаконна перамешчаных каштоўнасцяў», у Беларусі займаецца таксама адмысловая камісія па міжнародных зносінах пры «савецкім рэспублікі». Варта ўдакладніць, што «незаконна перамешчанымі» ліцацца толькі культурныя здабыткі, якія былі вывезены ў парушэнне з дзейным на час вывазу заканадаўствам (то бок, калі реч «спераехала» ў Маскву за часоў ваенага камунізму ў адпаведнасці з «законам рэвалюцыйнага мэтазгоднасці», мы ня маем права патрабаваць вяртаньня).

Андрэй Скурко

«Блакітнае Успенне», абраз XV ст. зь менскага сабору Святога Духа, звязаны пад час польска-бальшавіцкай вайны ў 1920 годзе. Сёняня ў экспазыцыі Трацьцякоўскай галерэі ў Маскве.

Адам Мальдзіс:

«Спачатку — выяўленыне і сумеснае выкарыстаньне»

Працяг са старонкі 1.

Аднак рээстрытуцыя — вельмі складаны і доўгі працэс, таму на сёньняшнім этапе першапачатковым зьяўляецца не пытанье вяртаньня, а праблема выяўлення і напачатку сумеснага выкарыстаньня, якое прадугледжвае і магчымасць арганізоўваць тут выставы твораў мастацтва, што былі створаны ў Беларусі, але зараз захоўваюцца за мяжой, і абмен копіямі, а то й арыгіналамі, калі яны знаходзяцца дзесяці не ў адзінкам экзэмпляры. Так, у Маскве, у Дзяржжаўнай бібліятэцы і Дзяржжаўным гістарычным музеем, захоўваюцца па некалькі асобнікам аднаго і таго ж выдання Скарыны, тады як у Музее беларускага кнігадрукаванья ў Полацку няма ніводнага арыгіналу. Расейскаму боку варта было б зьдзейсніць акт добрай волі і перадаць нам што-колькі з тых выданняў, тым больш, што там гэтыя кнігі ляжаць незапатрабаваныя. Згадайце, колькі твораў мастацтва, канфіскаваных на гарадзенскіх і берасцейскіх

мытнях, беларускі бок вярнуў уладальнікам — той жа Расеі?

Цяпер мы працуем над выданьнем 6-га зборніку сэрыі «Вяртаньне». Самі разумеецца, што назва выклікае ў нашых замежных калег адмоўную рэакцыю, таму мы заўсёды падкрэслівам, што робім стаўку перш за ўсё на выяўленыне і сумеснае выкарыстаньне культурных каштоўнасцяў. І пошуку, якім бы цяжкім ва ўмовах вялізных аб'ёмаў архіваў і фондаў ён ня быў, мае надзвычайнае значэнне: калі ведаеш, дзе конкретна знаходзяцца патрабныя матэрыялы, можна ня ехаць самому за блізкі съвет, а проста паслаць туды запрос і зрабіць копію — гэта нашмат танней.

«НН»: А ці здараўлася так, што перададзеныя нам каштоўнасці, як гэта бывала ў 20-я г., памылкова траплялі на іншую адрэс — у Літву, скажам? Як увогуле вяжуцца адносіны зі Літвой у галіне высьвітленія прыналежнасці культурнага даробку?

А.М.: Літоўцы заўсёды мелі ў гэтым пытаныні сваю палітыку. Аднак, ізноў жа, нікто ня кажа пра неадкладную і бескампромісную рээстрытуцыю або падзел — нават таго самага віленскага скарбу — ужо таму, што ён знойдзены на тэрыторыі Літоўскага Рэспублікі (ды яшчэ

у катэдры), хаця ясна, што 60—70% знойдзеных каштоўнасцяў генетычна паходзяць зь Беларусі. Але наўрад ці нам варта з-за гэтага распацынаць вайну. Я прапанаваў літоўскаму боку ў якіясці маральнае кампенсациі Беларусі аднавіць у Вільні, у Базыльянскіх мурас Віленскі беларускі музей як беларускі літоўскі культурны асяродак, што садзейнічаў бы збліжэнню нашых народаў. Зараз у Літве па ініцыятыве прэзыдэнта Адама Скарыны ўтворылі Скарынаўскі фонд. Я лічу, што гэта яго першачарговая задача — адраджэнне Віленскага беларускага музею, зъбіраныне разам яго матэрыялаў, што зараз раскіданы па некалькіх установах. Узьнікаючы няўзырашаны пытаныні і з іншымі нашымі суседзямі — Украінай, Польшчай.

Так, нядыўна мы атрымалі з Вілайкай Брытаніі ліст, аўтар якога — беларус — узьнімае пытаныні пра мэтрычную кнігу наваградзкага касцёлу з запісам пра нараджэнне Адама Міцкевіча, што была незаконным шляхам вывезеная ў Польшчу і зраза перахоўваецца ў архівістамі таго грамбеніца Пятлюры, ёсьць, безумоўна, і іншыя, аднак адшукаць іх па штэмпэлях — вельмі цяжка. Вырашаецца таксама пытаныні пра адукацыі — звычайнія салдаты і афіцэры). Я лічу, што такімі дакумэнтамі траба абменьвацца. Так, нядыўна мы перадалі Украіне некалькі кніжак з аса-бістаем бібліятэкам Пятлюры, ёсьць, безумоўна, і іншыя, аднак адшукаць іх па штэмпэлях — вельмі цяжка. Вырашаецца таксама пытаныні пра адукацыі — звычайнія салдаты і афіцэры). Я лічу, што такімі дакумэнтамі траба абменьвацца. Так, нядыўна мы перадалі Украіне некалькі кніжак з аса-бістаем бібліятэкам Пятлюры, ёсьць, безумоўна, і іншыя, аднак адшукаць іх па штэмпэлях — вельмі цяжка. Вырашаецца таксама пытаныні пра адукацыі — звычайнія салдаты і афіцэры). Я лічу, што такімі дакумэнтамі траба абменьвацца. Так, нядыўна мы перадалі Украіне некалькі кніжак з аса-бістаем бібліятэкам Пятлюры, ёсьць, безумоўна, і іншыя, аднак адшукаць іх па штэмпэлях — вельмі цяжка. Вырашаецца таксама пытаныні пра адукацыі — звычайнія салдаты і афіцэры). Я лічу, што такімі дакумэнтамі траба абменьвацца. Так, нядыўна мы перадалі Украіне некалькі кніжак з аса-бістаем бібліятэкам Пятлюры, ёсьць, безумоўна, і іншыя, аднак адшукаць іх па штэмпэлях — вельмі цяжка. Вырашаецца таксама пытаныні пра адукацыі — звычайнія салдаты і афіцэры). Я лічу, што такімі дакумэнтамі траба абменьвацца. Так, нядыўна мы перадалі Украіне некалькі кніжак з аса-бістаем бібліятэкам Пятлюры, ёсьць, безумоўна, і іншыя, аднак адшукаць іх па штэмпэлях — вельмі цяжка. Вырашаецца таксама пытаныні пра адукацыі — звычайнія салдат

ФАЛЬВАРАК МІГАЎКА

Ёсьць такі рэдкі тып людзей, да якіх пранікае сямытаяй ужо завочна. Да статкова нейкай гісторыі з жыцця альбо аднаго фотаздымка, і ўжо ніякая розыніца ў эпохах не адыхрывае ролі. І хай сымпатычны табе чалавек сышоў задоўга да твайго нараджэння, цябе ўсё адно прывабліваюць тыя мясьціны, дзе ён жыў і дзеянічаў. І дзе, дзякуючы ягонай колішнай прысутнасці, усё павінна быць крыху ня так, як паўсяоль. Рука пасы гараць, людзкая памяць съціраецца, але нешта ня можа не застацца. Лягчэй за ўсё назваць гэтае «нешта» аўрай. Але мне здаецца, у нашым выпадку гэта — Беларусь, пра якую мы марым, працягваючы мары й справы тых, хто верыў у яе задоўга да нашага прыходу.

Зыміцер БАРТОСІК

Засобаю першага рэдактара выдаўца «Нашай Нівы», пасля — сэнатара польскага сэйму і заснавальніка Радашкавіцкай беларускай гімназіі я ўпершыню пазнайміўся на старонках рамана Якуба Коласа «На ростанях». З той кніжкі шмат чаго пасыпей забыцца, але толькі не эпізод зьяўлененія Аляксандра Ўласава, у Коласавым варыянце — Мікіты Ўласюка.

«Якраз у самы разгар Ясевага ўзынёслага красамоўства з другіх дзяўярэй высунуўся Мікіта Аляксандравіч, босы, у адной толькі ніжній кароценькай сарочцы. Уся яго постачь нагадвала дзяబёлу чыгунную тумбу. Нельга было бязь съему глядзець на гэтую амаль зусім голую фігуру. Пад носам Уласюка красаваліся навусынікі, канцы якіх былі завязаныя на патыліцы. Такі «ўрачысты» выхад рэдактара абразіў эстэтычны густ Ясія Ліскоўскага (Івана Луцкевіча. — З.Б.). Нічога ня кажучы, ён шпарка выйшаў у свой пакой, зьняў са съянія адну са старасьевецкіх шабель. Не вымаючы клінка, пляснуш разой пару ножнамі па рэдактарскому заду. Рэдактар ніколечкі не пакрыўдзіўся і толькі сказаў: — Не паненкі ж тут сядзяць! — павярнуўся і пайшоў у свой пакой. Там у яго былі гіры і штанга, і ён прыступіў да гімнастычных практикаванняў, а потым заняўся туалетам.»

Гэты эпізод з раману «На ростанях» узяты з віленскага пэрыяду жыцця рэдактара «Нашай Нівы» Аляксандра Ўласава. Колькі пасля я ні чытаў пра гэтага вусатага велікану, які з усымешкаю пазірае з любога фотаздымку, сымпатыі да яго толькі большала. Вось што ўспамінае пра Ўласава ягоная пляменініца Веры Ніжанкоўская. Тут ужо дзея адбываецца ў Мігаўцы — фальварку непадалёк ад Радашкавіч: «Калі было горача, дзядзька хадзіў у адных шортах (тады гэта была рэдкасць), а такі волат, як ён, выглядаў досыць арыгінальна. Нават здараліся з ім анекдоты. Прыйшаў нейкі бе-

ларус з ваколіцаў Вільні й пайшоў зь дзядзькам у сад. Тым часам прыйшоў нейкі селянін параду. Яго паслалі ў сад, але ён хутка вярнуўся перапалоханы ды кажа: «Там нейкі голы вар'ят ходзіць, а каля яго, мусі, фэльчар круціца і ўсё яго ўгаворвае!» Аднаго разу прыйшла нейкай дзяўчына, і яе паслалі ў сад. Яна пайшла й паклікала: «Пан сэнатар!» І раптам пачула аднекуль з гары: «Гоп, гоп!» Узьняла галаву, а на дрэве нейкае вялізнае, праве, голое цела. Ад нечаканасці амаль не самлела».

Вёска Мігаўка, дзе прыйшли апошнія гады Аляксандра Ўласава, ляжыць адразу за Радашкавічамі, калі ехаць зь Менску Старавіленскім трактам. Ад шашы да вёскі вядзе грунтоўка, шляхетна абсаджаная таполямі. На гэтыя прысады міжволі звязаеш увагу як на жывую прыкмету колішній, несавецкай тэрыторыі.

Я вельмі шкадую, што ня збочыў на Мігаўку выпадкова. Напрыклад, напіцца вады, ці купіць малака. Я б усё роўна пагрукаў у самую старую хату. А наступрач мне выйшаў бы стары хутаранін. Твар, пастава і гаворка якога ўсё роўна прымусілі б мяне затрымліцца ў Мігаўцы крыху долей, чым толькі для каштаваньня вады зь мясцовае крэйніцы. Карэнная беларуская шляхетнасць, не прыдбаная з кніжак, а перададзеная з крэйвёй, адклікалася ў кожным позірку, жэсьце ды слове прыгожага чалавека зь нямецкім прозвішчам Шнайдэр і беларускім імем Міхал. «У Беларусі, — ён сказаў, — не прынята па отчеству».

— Уласава? Вядома, памятаю. Росту прыкладна — мэтар дзевяноста. Сама яго рука — далонь узяць — дык нармальная чалавека слажыць дзяве далані. Сілішчы быў незвычайнай. Памятаю, рэзалі бярвеньні на дошкі. Козлы быў высачэнны. І калі трох парабкоў не маглі калоду падніць туды, дык ён кажа: «Вы адыдзіцесь, хлопцы». І адзін закінуў ту калодку. Жыў ён вунь на тым узгорку. Хата была прыкладна дзесяць на чатыраццацца. Але на ўласны конт эканамічаскі ня быў заінтарасаваны. За свае

На гэтым узгорку 60 гадоў таму стаяла хата Ўласавых.

Аляксандар Ўласав (1874-1941)

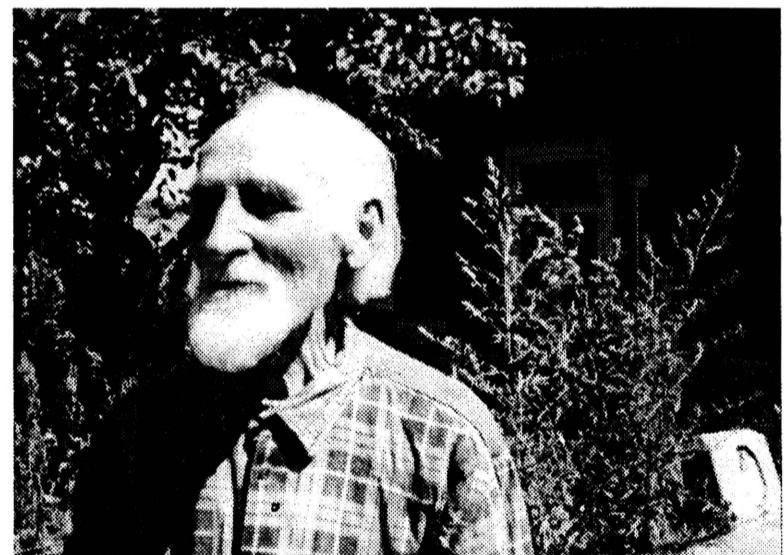
крэўныя ладзіў вечарыны, пастаноўкі. Каб, ну як гэта скажаць, мець задавальненне сабе ў сялянам. Прама на ўласным падворку. Як апранаўся... Ён не любіў гальштучка. Кашуля там прырасшпіленая, ці жакетка. Яго за гэта не любілі некаторыя памешчыкі, за гэту «паказуху». За гэты стыль адзежы, сялянскі. Хоць усе гімназіі, каторыя на тэрыторыі Беларусі існавалі, былі пад ведам яго. То, што ў яго ў мысльях было, тое і ў практицы рабіў. Калі яго забралі ў тыцьцаць дзяявітам... Тады кожны глядзеў, каб на высылку не папасціціся, ці каб уночы не прыехаў варанок. Мы й да іх прыходу ведалі, чым пахне сталінская свобода. А як яны перайшлі граніцу, мы ўсе былі падаўлены маральна. Хто хадзіў пад гальштучком, дык началі скідаць.

Я слухаў колішняга сына арандатара, колішняга варшавскага студэнта, падпісанта «Ле Фігаро», стажора ў гітлераўскай Ніямецчыне. Колішняга стаўлінскага вязня, колішняга пчаляра. І заўсёднага беларуса. «Вы не сумуецце па тым шчаслівым часе?» — «Па часах сумуюць толькі няверуючыя». Я яму паверыў. На развітанні стары мне паціснуў руку. Поціск руکі быў нечаканы моцны для чалавека такога веку. Міхалу Шнайдэру 84.

Аднаго я зразумець ня мог. Стары мне расказваў, што ў Мігаўцы цудоўна ведалі пра парадкі па той бок мяжы. Уцекачоў са сталінскага раю з кожным годам большала. Дык няўжо Ўласав не даваў ім веры? Ці, можа, хавацца ў панікаваць было не ў ягоных правілах? Вось, як выглядаў фатальны ве-расень ва ўспамінах Веры Ніжанкоўской: «17 верасня 1939-га, калі ў Радашкавічы прыйшла Красная Армія, ён быў заінтарасаваны. За свае

Указальнікі старой дарогі на Вільню можна чытаць, як кнігу.

Міхал Шнайдэр адзін з нямногіх, хто памятае Ўласава.

заснавальніка «Нашай Нівы». Адна карціна прымінулага часу намалявалася маёй фантазіяй так ярка, нібы я быў съведкам. Летніе зьмярканынне. Ружове беларускае сонца паволі хаваецца ў заходніх лясах. Зь вялікага падворку пана сэнатара ва ўсе стораны разносіцца «Чаму ж міне я пець». Падтрыманая гаспадаром дому, песня съпявацца лёгка, на поўны голос. Каб песню гэтай зямлі было як мага далей па абодва бакі мяжы. Польскія памежнікі на хвілю адарваліся ад прэфэрансу, расейскія жаўнеры, парушаючы правілы маскіроўкі, закурылі папяросы. Да верасня засталося на так і шмат часу. Але ўсім здаецца, што песня будзе гучыць бясконцца. «Калі ў нашай хатаніцы парадак ідзе»...

ТЭМА

ДЫЯКСЫН

Дыяксын у курыных яйках, курыным і сывінам мясе... Дыяксын стаўся ўжо ня толькі бэльгійскай проблемай, але проблемай усяго Эўрапейскага Звязу, проблемай Эўропы цалкам.

«Бэльгійскі выпадак» можна вытлумачыць нядбайнасцю пэрсаналу, збегам акалічнасцяў, праста выпадковасцю, на якую ня трэба звязатца увагу.

Але, на жаль, катастрофы і атручваныні, выкліканыя альбо выкідам дыяксыну ў атмасферу альбо забруджваньнем дыяксынам вады ці ежы, адывающе з хажлівага рэгулярнасцю. Чаму?

Дэмаграфічны выбух, сталася павелічынне патрэбай у сродках харчаваньня, рост хімічнай прамысловасці, хімізацыя сельскай гаспадаркі сталіся чыннікамі, з-за якіх чалавек часцей стаў сутыкацца з чужароднымі хімічнымі злучэннямі, якія не сустракаліся яму раней пад час эвалюцыі, — так званымі «ксенабіётыкамі».

Паводле звестак САЗ (Сусветнай Арганізацыі Здароўя, WHO), колькасць ксенабіётыкаў сягае сέньня 6 млн. найменніяў, сярод якіх больш за 500 нават у мінімальных дозах выклікаюць цяжкія атручваныні чалавека ю жывёлаў. Крыніцамі пападанья ксенабіётыкаў у біясферу — паводле эколагаў — маюць быць:

- прымесловыя адкіды;
- пэстыцыды (інсектыцыды, гербіцыды, дэфаліянты);
- нафтавыя прадукты;
- выкідныя газы аўтатранспарту і самалётаў;
- неўтылізаване съмечыце;
- адкіды атамай прымесловасці і радыёактыўныя ападкі;
- лекавыя препараты, харчовыя дадаткі (антыхаксыданты, фарбавальнікі і г.д.);
- касметычныя сродкі.

Адным з найбольш небясьпечных ксенабіётыкаў з'яўляецца дыяксын. Што ж такое дыяксын і чаму ён ёсьць такім небясьпечным?

Хімічная будова

Дыяксыны — агульная назва групы поліхлэрavanых араматычных вуглевадараў. Усяго вядома 210 прадстаўнікоў группы дыяксынаў, сярод якіх вылучаюць поліхлэрavanыя дыбензайдыяксыны (ПХДД, вядома 75 рэчываў) і поліхлэрavanыя дыбензафураны (ПХДФ, 135 рэчываў).

Найбольш вядомым прад-

Так выглядае структура 2,3,7,8-тэтрахлэрдыбэнза-п-дыхксыну.

стайніком группы дыяксынаў ёсьць 2,3,7,8-тэтрахлэрдыбэнза-п-дыхксын (ТХДД), які найчасціцай называюць праста «дыхксын» альбо ў эўрапейскім навуковым ужытку «Seveso-Dioxin» па назве горада Севеза ў Італіі, дзе 10 ліпеня 1976 году адбылася аварыя на прадпрыемстве па вытворчасці гербіцыдаў, у выніку якой у паветра было выкінута каля 4000 г ТХДД, што прывяло да забруджваньня 1300 га зямлі. З-за высокай хімічнай стабільнасці дыхксын (ТХДД) належыць да найбольш небясьпечных забруджвальнікаў і лічыцца «суператрутай» (ён амаль што ў 1000 разоў больш атрутнае рэчыва, чым цыяністы каль).

У структуры ТХДД (гл. малюнак) 2 бэнзольныя кольцы, утвораны 12 атамамі вугляроду, звязаны паміж сабой праз 2 мосцікавыя атамы кіслароду (дыхксынавая структура). Атамы хлёру могуць замяшчаць атамы вадароду, звязаныя з вугляродам бэнзольных калец. У ТХДД хлёр замяшчае вадарод у пазыцыях 2,3,7,8. Таму назва гэтага дыхксыну — 2,3,7,8-тэтрахлэрдыбэнза-п-дыхксын.

ТХДД адпавядзе брута-формула $C_{12}H_4O_2Cl_4$, якую могуць мець 22 ізамеры — рэчывы, якія адрозніваюцца прасторавым спадраваньнем атамаў і сувязью між імі. Але толькі адно рэчыва з гэтых 22 ёсьць менавіта ТХДД. Фураны адрозніваюцца ад дыхксынаў толькі тым, што маюць у сваім складзе толькі адзін мосцікавы атам кіслароду.

Адкуль бярэцца дыхксын

Дыхксыны ніколі не выраблялі наўмысна. Яны ўтвараліся як пабочныя прадукты працэсаў у хлэрарганічнім синтэзе (вытворчасці гербіцыдаў,

НАЙБІЙНЕШІЯ СКАНДАЛЫ, ЗВЯЗАННЫЕ З ДЫЯКСЫНАМ

В'етнам, 1962—1970

У напальмавай вайне супраць В'етнама ЗША выкарыстоўвалі сродак «Agent Orange». Вынік — тысячи атручаных людзей і 2 мільёны гектараў забруджанай тэрыторыі. Дагэтуль дыхксын знаходзяцца ў амэрыканскіх лётчыкаў, якія ваявалі ў В'етнаме.

Сізэзз, Італія, 10 ліпеня 1976

Выкід 4000 г дыхксыну з фабрыкі. Праз 4 дні пачаліся захворваныні сярод людзей, птушкі валіліся з неба, паміралі каты. Раён быў эвакуаваны. 84 гектары зямлі і сама фабрыка дагэтуль з'яўляюцца закрытай тэрыторыяй. Колькасць ахвяраў неўядомая дагэтуль.

Тэкаторн, Швэція, кастрыйнік 1977

Фабрыка канцэрну «Sadolin» у горадзе на поўдні Швэціі выпусціла атручаную воду ў рэчку. Пасыля пачатку захворваньня ўсе жыхары пакінулі мясцовасць.

Таймз Біч, Місуры, ЗША, люты 1983

У 1973 годзе ў навакольнав асяроддзізе было выкінута 10 кг дыхксыну. Сымптоматичныя дыхксыну ў водзе ў глебе было адкрытае выпадково. Эвакуаваныя 2400 чалавек.

ФРГ, люты 1984

Дасыледаваныя пра ўтрыманьне дыхксыну ў малаце маці. Пасыля рэпартажу ў тэлевізійнай праграме «Monitor» разка паменшылася колькасць нараджэнняў.

Карапа, Італія, сакавік 1984

На хімічнай фабрыцы «Aptis Agriculture» адбыўся выкід дыхксыну ў паветра. Грамадзкасці пра гэта стала вядома толькі праз два тыдні.

Брандэнбург, ФРГ, ліпень 1996

У аздымах вічністых збудаваньняў ля берлінскага аэрапорту Шоненфельд знайдзена 125 мкг дыхксыну на кочане кіл. Агульная вага гэтых адкідаў — 16 000 тонн.

Сыэтл, ЗША, ліпень 1997

Выкарыстаныя атручанага хімічнага сродку для аховы расылін выкіпала забруджаныя зерні, а таксама жывёлай, якія яго ўжывалі.

Дуйсбург, ФРГ, сакавік 1999

Праз фільтравальныя збудаваныя рэцыклінгавай фірмы «B.U.S. Berzelius» праішлося тоны пылу, які ўтрымліваў дыхксын. Грамадзкасць была праінфармаваная толькі праз трэх дні.

ТЫДЗЕНЬ з прафэсарам Каркаранам

«БАЦЬКА ЭКАЛЁГІІ» і ТАЯМНІЦА СУСЬВЕТУ

Сто гадоў таму біёлаг Эрнст Гекель (Ernst Haeckel) канчаткова — на яго думку — развязаў таямніцу Сусьвету. Увесені 1899 году з друку выйшла кнішка пад найменнем «Сусьветныя загадкі» («Die Welträtsel»), якую Гекель лічыў найважнейшай працай свайго жыцця. У ёй Гекель падагульніў вынікі развязвіцца навукі за мінулы часы і фактычна сформуляваў съветалогічныя наўкоўца на дыхксынага стагоддзя. Пра што ж пісаў Гекель?

Даказаў адзінства матэрыі і духу, даказаў, што Сусьвет, рэальнасць — матэрыяльная і духоўная — існуе і кіруецца аднолькавымі законамі, і яе раздзяленне на прыроду і дух, якія робіць хрысьціянства, з'яўляеца цалкам памылковым; адмаўляў у навуковасці вядомых і ўплывовых навукоўцаў свайго часу.

Эрнст Гекель, «нямецкі Дарвін», быў адным з найбольш вядомых і ўплывовых навукоўцаў свайго часу. Больш пасыядоўны і катэгорычны дарвініст, чым сам Дарвін, Гекель быў упэўнены у прыродным паходжанні чалавека, ён увёў у навуковы ўжыток тэрміны «філягенеза» і «онтагенеза». Менавіта пад уплывам працаў Гекеля галіяндзец Этан Дзюбуа накіраваўся на Яву, дзе знайшоў рэшткі піткантрапа, што стала адным з найважнейшых доказаў эвалюцыі чалавека.

Сродкай для апрацоўкі і захавання драўніны і г.д.), у галіне высокатэмпературнай апрацоўкі метаалю і іншых вытворчасцях, дзе высокія тэмпературы. Акрамя таго, значная колькасць дыхксыну трапляе ў атмасферу пры спальванні звычайнага съмечыця, сярод якога сустракаюцца рэчывы, вырабленыя з полівінілхлэрыйду (ПВХ) і іншых хлэрыстых рэчывай. Штогод толькі ў Нямеччыне з-за гэтага ў атмасферу трапляе больш за 4000 г ТХДД (гэта больш за колькасць, выкінутую ў Севеза).

Уздзейніне на чалавека

Пры атручванні дыхксынам спачатку выяўляюцца неспэцыфічныя сымптомы: раздражненне вачэй, носу, галавакружець, мосьць, ваніты. Далей у месцы контакту з дыхксынам на скury з'яўляюцца пачырваненіны і пухліны.

Нават у невялікай колькасці дыхксыны здольны выклікаць пашкоджаныя печані, сэрца, нэрвовай сістэмы, галаўныя болі, імпатэнцыю, распад асобы, дэпрэсію з суіцыдальным вынікам.

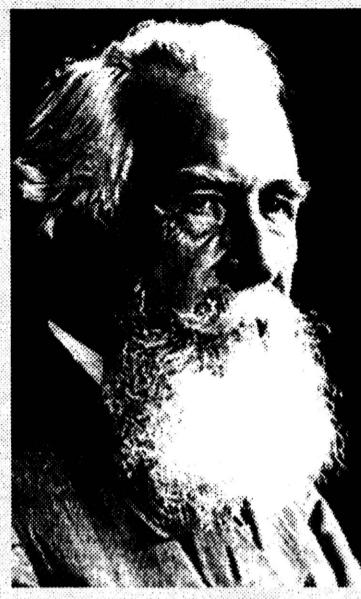
Асабліва небясьпечным ёсьць павышанне ўтрыманьне дыхксыну ў малаце маці.

Лічыцца, што ѹ невялікай колькасці дыхксыну здольна выклікаць рак («канцэрнічны рак»).

Паводле звестак САЗ, ужыванне больш за 4 пікаграмы (пікаграм = 10-12 г) дыхксыну на кіляграм вагі ўжо можа выклікаць шкодныя вынікі для здароўя.

Якія зьмены ў здароўі чалавека звязаны з дыхксынам?

Колькасць спермы ў мужчын зменшылася на 50% за апошнія 50 гадоў; колькасць выпадкі раку прастаты падвойлася за апошнія 50 гадоў; у 1960 г. кожная дваццатая жанчына мела верагоднасць захварэць на рак малочнай залозы, сёняння — кож-

Біёлаг Эрнст Гекель быў адным з найбольш вядомых і ўплывовых навукоўцаў свайго часу.

1920 год — выйшаў першы нумар часопіса «Ecology»... Канец 60-х — пачатак 70-х гадоў нашага стагоддзя — лічадзячы пачаткам так званага «экалягічнага бума». Чыннікамі, якія спрыялі гэтаму, сталі:

- адносна высокі і стабільны ўзровень жыцця, людзі сталі больш увагі надаваць свайму здароўю і якасці навакольнага асяроддзя;
- папулярызацыя думкі, што забруджванье навакольнага асяроддзя ставіць пад пагрозу існаванне чалавека;

- удасканаленне мэтадаў кантролю і канстататы незваротных зъменаў у біясфера («парніковы эфект», «азонавая дзірка»).

Але — як гэта заўсёды бывае — папулярызацыя экалёгіі прывяла да яе трансфармациі ў паспалітай съядомасці ў «магію». Мэтады дасыледаваньня, навуковая аргументацыя, доказы замяняюцца «магічнымі заклікамі» — «беражыся, дыхксын, азон, радыяцыя!..»

Словазлучэнні «экалягічна чысці», «экалягічныя арганізмы з навакольным асяроддзем».

Але з пачатку XX ст. пачынаецца імклівае развязвіцца экалёгіі:

- 1913 год — выходзіць з друку манаграфія Ч.Эдамса «Кіраўніцтва да вывучэння экалёгіі жывёлаў»;
- 1914 год — заснаваная Брытанскай экалёгічнай суполка, упершыню ўжыты тэрмін «экалёгія чалавека»;
- 1916 год — заснаваная Экалягічнай суполкай Амэрыкі;

натка вымытай ад рэштак мінэральнага масла з дыхксынам. З-за гэтага дыхксын трапіў у кармы, а надалей і ў мяса.

Дыхксын у штодзённым ужытку

■

Паводле звестак САЗ, жыхары экалёгічна забруджаных раёнаў штодзённа атрымліваюць зежай каля 20 пікаграм дыхксыну на кілэ вагі. Немаўля атрымоўвае з малаком маці ля 350 пікаграм дыхксыну на кіляграм. Таксіколягічны дасыледаваній дыхксын чалавека, што на працягу жыцця мы атрымаем ля 440 000 пікаграм дыхксыну. Дзіве траціны з гэтага прыпадае на малочныя прадукты, рыбу і мяса. Дыхксын з'яўляеца пачырваненіем гідрофічных рэчывам (не расчыненіем), але

Андрэй Аляксандраў

Іду па шпалах,
хоць гэта нязручна.
Іду
і мераю крокамі рэйкі.
А мне настурач
лаянкай гучнай
ляціць цягнік
мэталевай зьмейкай.

Ні ён, ні я
не хадаем збочыць;
у нас абодвух –
жалезнны прынцып.
Адзін адному
глядзім у очы
з вар'янтака прагаю
насьмерць біцца.

Ідзем сам-насам,
кроў супраць жалеза,
і кожны верыць
ў сваю перамогу.
За сыпнамі мы пакідаем меџы,
бязглаздья меџы жыцьца старога.

Апошня крокі
крычаць у бязглаздь.
Чырвоны скрыгат
залў нябесы.
Я іду па шпалах,
хоць гэта нязручна,
а мёртвы цргнік
ляжыць пад адкосам...

Алесь Аркуш

ВАВЭЛЬ

Каля абарончых муроў Вавэль бутафорскі дракон
пэрыядычна
дыхае полымем у бок Віслы,
але зусін ня страшна
нават маленькім дзесяці,
якія са сымекам абступілі страшыду,
як фіакра на сівяточным кірмашы.
Я зноў блукаю ля тваіх муроў – Вавэль,
здаецца, ведаю цябе з сівой даўніны
столкі ж, колькі гэтыя Лагоні на тваіх
бркамах і сыненках.
Скачуць вершнікі да роднага Палацку,
насыць весткі з Вавэля –
не загады, бо мя любіць Палацак загадаў, –
толькі весткі пра інтыры, балі і фаварыты,
альбо просьбы пра вайсковай дапамозе;
мя шмат тваіх слáўных сыноў, Палацак,
наведвалі гэтыя шыкоўныя залі,
ступалі на гэтыя ганаровыя брук,
дзіўліліся з гэтых шэдэўраў-габеленаў,
якімі шчодра завешаны сынены палац;
а хто і патрапляў сюды,
на вочы караля суседнія краіны,
ці заўсёды ён памятаў пра цябе,
вялікі Палацак?
Ці не аселяліся яго багацьце
і пашанота двара манарха?
Ці не прачыналася тут, сирод бліску
і велічы, пачуцьцё зайдзрасьці і сваёй
непаўнавартасці?
І тады, забыўшыся пра гонар,
спыніліся зайдзросцікі засьведчыць
свам адданасцю чужому каралю,
зракаліся сваіх звычаяў, традыцый, мовы,
забыўшыся пра цябе, Палацак.
Быў у нашых краёх, прынамсі, адзін палачанін,
які выправіўся юнаком у далёкі Кракаў,
звалі яго Францішак;
толькі не блукаў па каралеўскіх залях,
не разглядаў біблійных сюжэтў
на вялікіх – на ўсю сынью – габеленах,
не частаваўся смажанай алянінай са стала манарака
– па веды выправіўся ў чужаніцу Францішак.
Я ступаў на тыха самыя сходы,
па якіх хадзіў даплытві палачанін,
гукай у тыха самыя сугарэнін,
якія памятаюць голас юнака зь берагоў Дзвіні,

Малюнак Веры Лабко.

і, як сучасны кампьютар, імківа счытаў з майго
твару
апошнія навіны з Бацькаўшчыны.
Ня буду дойга замінаць, дружа Францішак,
о! колькі наперадзе ў нас працы!
Да пабачэння! Плёну дзеся велічы роднага
Палацку!

А я сёняння адпачываю.
Вечарам з сябрами выправімся
ў містычную рэстарацыю «Ружы і кроў»,
дзе замовім чырвонага віна,
якое, перш чым наліць на нашыя фужэры,
даюць пакаштаваць на смак.
Мы вып'ем за Палацак і за тваё здароўе, дружа
Францішак!

Я буду па-беларуску
апавядыць сібру пра чароўнае месца,
дзе Палата сустракаеца зь Дзвініою,
дзе Ян Баршчэўскі напаткаў свае фантастычныя
прыгоды,
дзе Ластоўскі шукаў таямнічыя лябірінты...
Мой суразмоўца, які ніколі ня быў у Палацку,
будзе ветліва слухаць,
часам незадўжана пакідаючы цымяную залю-
суптарнине
дзеля якіхсьці тэрміновых развагаў і думак.
Я гатовы апавядыць гэтым сыненкам, манекену
мніху,
які стаіць за маёй сыпні,
і нетрапкай афіцыянты...

Зайтра Вавэль будзе такім самым, якім памятаю
яго зь мініўшчыны,
і пазаўтраму, і праз год, і праз стагодзьдзе,
і толькі Палацак будзе мяніцца:
адновіца ўніверситет, вірнуўшыся ў муры
былога Езуіцкага калегіуму,
адбудуеца сабор сівята Стэфана,
пайстапаць помнікі героям, якія праславілі места,
народіцца пантэнон выбітных людзей Краіны,
а пад старажытным скляпенінем ўніверситету
зноў галава Дзядка, якая ўмее гарварыць на тузіне
зўралейскіх моваў, будзе даваць парады
палацкім шкалярам.
Калі ты прыедзеш адпачыць да нас у Палацак,
я абавязкова зваджу цябе да гэтай разумнай
галавы,
каб ты сам-насам запытаўся ў яе пра ўласнае
патаєнне,
пасыла чаго я правду цябе па палацкіх лёхах
да самых Бельчыцаў,
дзе мы зойдзем у рэстарацыю «У братоў
базылянаў»,
замовім чырвонага віна і вып'ем за цябе, Вавэль!

Вольга Базылёва

ВЯРТАНЬНЕ ДА СЯБРОЎ

І зноў я тут, такая, як заўжды,
Зь зялёным лісцем веснавых вачэй.
Пад сонцам лістэрных аранжэрэй
Страсаю спарахнельна лісты.
І зноў я тут, сирод чужых сваіх,
Давер раздорваю і рассыпаю згоду.
Сцябліны дамарошчаных істотаў
Сляпым пытаньнем адгняніць іх.
І зноў я тут. Адсюль таптала съежку
Ў неба – прыблукала ж на зямлю.
Я тут. Як Данка, сонца запалю
Дзеля чужой, ды ветлівай усмешкі.

Алесь Бакач

Што безвыходней, што яшчэ дурней,
Чым съмерць чакаць, гадуючы дзяцей,
Якія шлях твой пройдзець ад пачатку,
Хыць для Радзіма будзець і нашадкай,
Нарошчаваць сала, піць, хварэць бязь меры,
Не зразумеўши ўрэшце ні халеры,
Хадзічым трупам перад абраамам
Зь нямым зьдзіўленнем развязаўць рукамі:
Што безвыходней, што яшчэ дурней,
Чым съмерць чакаць, гадуючы дзяцей?!

Марта Гамановіч

Мая чародка шызых галубоў
Схавала непадзельную любоў.
Я клічу іх ды семкімі кармлю,
А ты ўжо тут. А я цябе люблю.
Імі тваі і першага таго –
Адно. А мо ў тебе люблю яго?
І так журботна, ды так сыветла жыць.
Намею, сэрца радасна дрыжыць.
Калі б я ведала – адкуль яно
І неба мне дае, і прорвы дно.
Адказ адзіны – гэта Дух Святы.
Дык хто яго трымae – я цi ты?

ЛЯ ПОМНІКА ЧАЦЬВЕР

Алесю

Калі б той высокі сышоў, сапраўды, з п'едэсталу,
А гаты маленьki ўзышоў хоць на дзеню пастаць,
Напэўна б, душа галубіна больш пажадала,
Чым гэты дваіх на ўваскраслай зямлі парадаўцам.
Бо ён, галубок дарагі, зь перабіта лапкай.
Што клікць к сабе, калі й кроши ў кішэні няма.
Хутчэй бы дзяцей узрасціць, ды старэнкаю
бабкай
Карміць гэтых птушак штодня: лета, восень,
зіма...

Калі б той, Паэта, пайшоў бы па роднай
старонцы,
А гэты, Ваяка, на дзеню хоць занай пастамэнт –
Знайшла б я, нарэшце, для беднай зямлі
Абаронцу,
Што й без самагонкі ўжо мае патрэбны акцэнт.

Галіна Казак

КАЗАЧНЫ ГЕРОЙ

Некак казачным героем ён зьявіўся да мяне,
Шчабяту міе пра хаканье, быццам у салодкім
снене,
Зорнай ноччу пацалунак свой агністы падарыў,
Паратуку не шукала, бо ён вельмі смачны быў.
Рантам зорачай у сарцы ўзышло маймі хаканье,
Ён пакінў мяне надзею на яшчэ адно спаканье,
Я спыталася нарэшце: Ты мяне не ашукаў?
Бо я з тым не буду згодна. – У адказ ён
прамаўчай.
Зорку выхапіла з сарца ды ўскінула на неба.
Не хачу твайго хаканья, мне хлуслівае ня трэба.
А прачнілася – мне ў вочы месяць шыра
ўсьміхайся,
Нібы зноў у сарца зорку мне ў маё вярнуць
зьбіраўся.

Алесь Катлянік

Кахаю цябе.
І аб гэтым – маўчу.
Бо съвету няўважна,
Чаго я хачу.
Бо праўдзе тваёй
Не патрабна мая.
І я тваіх клюпотах –
Толькі гульня.
Чаму ж ахмляеш таемным цяплом,
Душу захлынаеш пышчотным съятлом?
Няма паратунку! Да скону ўсяго –
Салодкі мой боль некаханыя твайго.

Вольга Коваль

МАТУЛІ

Ты сонейка маё, якое грэзе,
Ты даражай за ўсіх мяне.
Як толькі прытуліся да цябе я,
Ты пацалуй, даруй і адбымі.
І не патрабна болей мне нічога,
Калі ти ёсьць, сядзіш калі мяне.
Штовечар буду я прасіц у Бога,
Каб ён пачучу і дапамог табе.

Вера Ліпская

Вы бачылі, як памірае агонь,
У таны апошнім ускідве крылы?
І ўжо праўз імгненне нязнаная сіла
У змрок Небыцца ператворыць яго.

Вы бачылі, як памірае агонь,
Што быў у съцодзенай начы ўратаваньем?
На золку, вітаючи Сонца вяртаные,
Адзінчыць канец існаванья свайго.

Вы бачылі, як памірае агонь,
Забраўшы лісты ад калісці хаканых,
Старымі ці яшчэ не загоеннымі ранам
Пакінўшы попелу жменьку ўсяго?

Вы бачылі, як памірае агонь,
Калі дагаравае ваксовая сівечка?
Душы успамі адлітае ў Вечнасць.

Вы бачылі, як памірае агонь?

Алег Нікулін

НА ДАРОЗЕ Ў будучыню

Не крыйдуйце на нас,
О стыхі прыроды,
Што імкнімся за час
З усялякай нагоды.

Страшна з вамі было,
Але ж там будзе чесна,
Бо чужое съятло
І на вечнае «чесна».

Там, за часам, мя мы –
Толькі нашы целы
І турма для турмы.
Колер брудны, хоць белы.

Тут мы разам – адно,
Там, як ворагі злы...
Лёгка падаць на дно,
О стыхі зямнія.

Разыграўшыся зь Менскам калісці,
Я прарочу табе, што мы будзем
Для вяртаныя шукаць потым выйсьце,
Што ніколі яго не забудзем.
Менск, я паміца былога хаканія,
Зварушы насы соннія мары,
Мы імкнімся ізноў да съвітання
Разгандыць вечаровыя хмары.
Пацалункам цябе пачастую.
Прасыплю ў забытых песні
Пра сталіцу маю дарагу,
Пра спаканы ў Траецкім прадмесці.
Горад дзіўны, якому, магчыма,
Даспадобы такія спаканыні,
Гляне съветлымі ў бок наш вачыма,
Каб убачыць свае адчуваны.

Тацяна Хмара

СОН

Курапаты. Вочы каты. А здаля
Бачу крылы, чую голас журнуля,
Кружыць бусел (шчасце, мусіць, прынясе
Курапатам?). Хтосьці босы на расе.
То ня росі! – праста сълёзы на траве –
Вочы – стрэлы, вочы – руки – ў галаве.
Курапаты –
Неба ў высі вісьне –
Кат.
«Ты, дачушка, не глядзі туды...» –
Загад.
Р.С. Хто – маліўся,
Хто – съміяўся,
Хто – глядзеў...
Выпльвае сонца белае з-за дрэў –
Прачнулася.

Аляксей Шыцлоўскі

Можа быць, гэта праста Вясна
Зноў наклала адбітак на нас?

Можа быць, і хаканычнія
І ўсі гэта толькі на раз?
А пасля разыдзеся ўбакі
І чужымі становішчамі ізноў,
Можа быць, будзе час такі,
Што на знойдзеніем у сабе слоў,

Прывітаца каб праста. Што ж,
Калі так, то пасля – даруй,
Але зараз, вясны ўздоўж
Мы хакаемся напрапалую!

Літаратурны сэмінар «Варштаты»

В. Стакіевіч. Гэта сапраўдны экспэрымэнт. Вашыя радкі пра тое, што «сумнія песьні, рыжыя бровы, добрыя слова, чистыя думкі...» можна прадоўжыць. І атрымаем: «...чыстыя ногі, брудныя ногі, съvezяя дровы, старыя пlessыні, пісаць хачацца, хоць ты трэсні!»

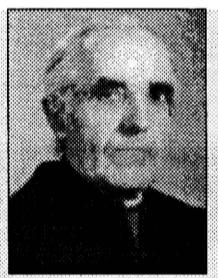
Я. Берасцейскай. Цяжка расчытваюцца Вашыя тэксты, нап

стотвораў мастацтва
XX стагодзьдзя

Палотны Кастью Харащэвіча «Паўстаньне нарачанскіх рыбакоў» ці «Выступленне Браніслава Таращэвіча перад сялянамі Заходній Беларусі» — адны з найбільш красамоўных съведчаньняў штурчнасці тэмаў накшталт «...пад прыгнётам пансікім» у нашым мастацтве. Ну нікак ня вяжанца постаць Таращэвіча з ролій «чырвонага» агіттара. А колішні страйк дзясяткі рыбакоў на Нарачы нікак не выглядае на паўстаньне, рэвалюцыю ці на што яшчэ падобнага... Нават пры моцнай афіцыёзнай падтрымцы нічога вартага на змагарныя тэмы пра Заходнюю Беларусь гэтак і не нарадзілася. Але нарадзіліся дзясяткі розных палотнаў, у якіх мастакі ставілі перад сабою чыста жывапісныя, фармальныя задачы і прытым апэлявалі да нацыянальнай съядомасці гледача.

...Съялупчыя блікі на нарачанскіх хвалях, стракатыя пісягі на волатках і рыбакіх сетках, а недзе збоку йдзе сабе польскі палітыциант... Каб не імпэтны палітычны назоў, гэтае палатно можна было бы разглядзець як імпрэсіяністычны эксперымент мастака, блізкі па манеры да расейца Каровіна ці паляка Місакага. І тады палатно мела б іншую трактоўку. Аднак Харащэвіч падкрэслівае гістарычнасць жанру й звязрае ўвагу гледача на спэцыфіку нацыянальнай гісторыі, адрознай ад агульной гісторыі СССР. І насамрэч палотны Харащэвіча ды ягоных калегаў, прысьвечаныя заходнебеларускім матывам, істотна ўплывалі на беларускія пачуцьці. Бо што было, напрыклад, вядома пра Таращэвіча школьнікам (ды й ня толькі) у 70-я гады?

У 80-я мастак ужо не звязраеца да жанравых кампазыцый, пазбываючы дыдактычнасці. Але ён застаўся верны сваім перакананьям мастака-калярыста і беларускага патрыёта. Сюжэты кампазицый Харащэвіча па-ранейшаму прамаўляюць найперш да беларускіх сэрцаў. «Магіла паўстанца», «Дарога ў Гальшаны», «Мой родны кут...». Адны гэтыя назвы выклікаюць у нас асацыятыўны шэ-

Кастью Харащэвіч (1927, вёска Літва, Меншчына), жывапісец. У 1961 годзе скончыў Менскую мастацкую вучэльню. Цяпер ягоныя творы захоўваюцца ў Беларускай бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Лёндане, Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Музее сучаснага выяўленчага мастацтва, а таксама ў прыватных зборах Нямеччыны, Польшчы, Рәсей, Ізраілю.

раг з рознымі матывамі ў беларушчыне. Ягоная жывапісная манера тымчам, набіраючы досьведу, набрыняла тымі паўтанамі, адценнямі й съятлом, якія можна толькі адчуць. Бо бачачы іх штодня, мы не надаем ім увагі й не паспяляем заўважыць. Як пралятае хмары, адкідаючы сваю цень далёка, далёка пепрад сабою... Як спаўае на зямлю пры-

цемак, за хвіліны ахутваючы ўсё навок... Ці як з апошнім уздыхам перакульваючы нябесы, сыходзіць навальнічны вецер...

Палатно «Паслья навальніцы», напісане ў 1984 годзе, разгрэнтуе той творчы пэрыйд мастака, калі ім быў ужо выпрацаваны ягоны стыль, адметны й дасканалы. Па-ранейшаму ў ім адчувальны ўплыў імпрэсіянізму, магчыма, пэйзажыстаў — Дэрэна альбо Брака. Але, зважаючы на тое, што Харащэвіч, жывучы ў Маладэчне, съведама вызнае й вычувае сябе як заходнебеларускі мастак, мы мусім шукаць і іншых крыніцаў ягонага досьведу. Бадай, гэта Рушчыц ды Драздовіч. У некаторых работах гэта прасочваецца ўвачавідкі. Дастаткова параўнаць «Паслья навальніцы» з Рушчыцавым палотнамі, прысьвечанымі Багданаву. Гэта і «Гняздо», і «Стары дом» ды іншыя.

Аднак ідзеца не пра прамыя цытаты ці беспасярдніе паслугоўванні Рушчыцаўца манераю пісаць. Справа менавіта ў «вычуваньнях». У повязі з абодвух мастакоў з тым атачэннем, у якім іны стваралі...

Не зважаючы на невялікі памер гэтага халста Харащэвіча, гэта манумэнтальная рэч. Гэткі эфект дасягнуты маніпуляцыяй з прапорцыямі неба й зямлі. Неба заўсёды большае.... А таксама пералікам рознапамерных аб'ектаў: дрэвы, дамы, шпіц званіцы, высачэзная й танюткая антэна. Яны зінітоўваюць па вэртыкалі неба й зямлю, на якой самы маленькі аб'ект — людзі...

Карціна «Паслья навальніцы» напісаны пастозна, шырокімі дэкаратыўнымі плямамі й пабудаваная ў цэплым калярыце. Асноўны вехрыста-умбрystытон драматычна падкрэслены чырвонымі, нібы раскаленыя вугольле, плямамі хмызоў на пярэднім пляне ды водсвеветам на шатах дрэваў. Рэзкае, памежнае спалучэнне глыбокіх зялёных і чырвонаватых фарбаў надаюць халсту вельмі драматычнае гучаныне, адпаведнае сюжэту. І толькі зіхоткі шпіц бажніцы ды съязна беленага дому, па якіх ужо сълізгаюць наноў сонечныя прамяні, уносяць раўнавагу, нагадваючы пра сканчэнне драмы. А лёгкія абрысы людзіх постацяў, што наўмысна выбіваюцца з агульнага калярыту, зводзяць нас, нібы кіно, у наступны сюжэт...

Сяргей Харэўскі

Кастью Харащэвіч. ПАСЛЬЯ НАВАЛЬНІЦЫ

СЛОУНІК ПАНЯЦЬЦЯЎ

9. ПРА ЭТНІЧНУЮ ПРОТАМАСУ І ПАЛІТЫЧНУЮ НАЦЫЮ.

Валерка БУЛГАКАЎ

У датаваным 1942 годам вершы таленівітага беларускага паэта Алесі Салаўя «За славу Радзімы» маецца харacterны пасаж: «Нас дваццаць мільёнаў! Сябе не дадзім мы у крыду навале бандыцкай ліхой». Тут «дваццаць мільёнаў» — колькасць этнічных беларусаў на сваіх этнографічных землях.

Прайшло пяцьдзесят год, але мала што зьмянілася. І дагэтуль у сваіх разыліках, аналізах, плянах на будучыню зыходзяць з таго, што беларусы — дзесяцімільёны народ, які — дадаюць усё часцей — живе ў самым цэнтры Эўропы. З аднаго боку, усё гэта, безумоўна, адпавядае праўдзе. Але з другога боку, па-першае, культурны і цывілізацыйны, у адрозненіне ад геаграфічных, мяжы Эўропы з Азіяй праходзяць не калі Екацярынбургу, а недзе тут, магчыма, крыху на захад ад Менску, і таму тэза пра цэнтральнаэўрапейскасць Беларусі траціць усялякі сэнс. У аснове яе ляжыць чыста фармальны геаграфічны крытэр, не падмацаваны якімі-любы глыбейшымі чыннікамі. Па-другое, ці сапраўды нас дзесяць мільёнаў?

Існаваныне націі пацьвярджаеца і выміраеца ў тым ліку і вырабляным ей культурным прадуктам, мэтанакіраваным тварэннем культурных вартасцяў. Пры гэтым ракурсе беларусы адназначна прайграюць сваім значнішым паводле колькасці суседзям — летувісам і латышам. Само сабой насочваеца наступнае разрозненне:

беларусы як этнічная пратамаса — лагодныя, рахманыя, спакойныя, ахвотна становіцца расейцамі, палякамі і украінцамі, бесхрыбетныя, збольшага расейскамоўныя, асабліва ў маладзейшых пакаленіях, задаволеныя, на колькі гэта магчыма, сваім жыццём і пануючым палітычным рэжымам, так ці інакш інтэграваныя ў сучаснае беларускае грамадзтва, заклапочаныя перадусім змаганьнем з будзеннем руцайнай і пошукам сродкаў на існаванье, акурат пра іх ідзе гаворка, калі фігуруе лічба ў дзесяці мільёнаў;

беларусы як палітычная нація — наўрэзмільвія, бескампрамісныя, апантаныя, зь істотным дамешкам чужой крыўі, неспакойныя, частково беларускамоўныя, угнеўленыя, з устойлівым комплексам адмаўлення ўсяго таго, што ініцыюе сучасны «антыйбеларускі беларускі» палітычны рэжым, пераважнае неінтэграваныя ў санкцыянаўаныя ім сацыяльныя інстытуцыі, прыцісканыя, уголас заявілі пра сваё існаванье як палітычнай сілы цікам апошніяга пятнадзесятагодзьдзя, іх колькасць прынамсі на парадак меншая за першую группу, што абумоўлівае іхнюю нязбітную слабасць.

На трэба, аднак, думачы, што паміж гэтымі дэльвіномі групамі існуюць вылучна антаганістычны адносіны. Не, яны нагадваюць хутчэй систэму спалучаных судзінаў, і таму перацякание з аднай групой ў другую аказваецца заканамерным і натуральным.

Алесь Салаўей і яго пасльядоўнікі паказваюць, на колькі глыбока ўкарененая ў нас вера ў містыку лічбаў і калькуляцыю і, адначасна, на колькі дадёка заходзіць наўважнасць і пагарда да іншых трагічнай рэальнасці сэньняшняга дня. А гэтае рэальнасць бязылітасна съцвярджае, што ў цяперашнім Эўропе ўсе без вынятку этнічныя рухі да астачы здадзены ў музей, а сама Эўропа Нацыяў на нашых вочах ператвараецца ў Націю Эўропу.

Сяргей ШЫДЛОЎСКІ

Аматараў мэнтолавых гісторый зь любошчамі на ёураляндшафце варта папрэдзіць адразу — героі дадзенага апаведу, калі і бавяцца за бугром, дык толькі гандлюючы съмтанаі, і прыгажуні дараць ім часцей пранцы, чым сваю любоў, і ў жылах іхных цячэ адно піва — цёмнае полацкае піва. Карацей, гэты яйцашчымліві апавед напісаны для канкрэтных пацаноў, такіх, як мы з табой. І пачынаеца ён аў ово — з Шараі.

Бавяць, што Шараі дастаў у калёніі сухоты, — выглядаў ён сапраўдне не жыльцом, калі я сустрэў яго апошнім разам у «Жар-птушы». Кароль пятай мікрухі дужа апрасьціўся. Нейкая хлюндра, дакалупаўшыся не па справе, ела яго поедам, Шараі жа толькі пярхекаў ды мружыўся. Тут я прасёк — гамон нашай тусоўцы! І як у ваду глядзеў, — незабавам барбосы пачалі шчыміць шараёў на ўсіх цэнтравых танцпляцоўках Наваполацку. Аднойчы іхныя «старыя» падвалілі нават на родны шараёўскі дыскач у восьмай школе, каб паганяць малалетак. Што малалеткі, калі са мога Шараі чмарыла на людзях нейкая бухая. У каго верыць пасыль гэтага зайцам прыгарараднага дызяля «Полацак—Бігосава»? Палову з іх зачапіў Аўган, а нехта і адседзеў, але яны дасюль, перарабаўшы лішак, б'юць сябе ў грудак ды смарката кляношацца: «Мы бегалі за Шараі! Даўся ён нам у знакі.

Каб піячыць піва на дывідэнды з гэтай сэнтыментальнасці, ад яго патрабавалася толькі нейкая бадзюлька рэспекту, але яму ўжо ўсё было да фені, — піўны крэдит Шараю адкрыла сама съмерць. Ён памёр акурат па нашай сустрэчы. Прынамсі, была такая дэза — і ёй веру, бо кароль здатны на многае, у тым ліку і на праўдзівую съмерць.

Дзякуючы гэтай своечасовой кропцы, гісторыя шараёў набыла эфектную завершанасць навэлі — апаведу без маралітэ, але з рамантычнай фішкай. Для мяне ж яна і пачынаеца як навэля — з пранізліва прыгожых дэталяў. Памятаю свой першы бінт, якім я спавіаў далоні са сьвінчаткай, захліпваючыся трыміцячай тугой, гэтак падобнай на млюснасць адрынутага каханка, — усе мы заліцаліся тады да съмерці. Я выбраў самы белы, і ён брыняў пакрысе брунатна-крывавым, як лякмус маіх заслуг перад шараймі.

Упершыню мяне прывёў да іх Лёня — у адрозненіне ад большасці шараёўскіх цэнтрурыёнаў, ён быў не дзюдаістам, а вадналыжнікам, і да таго ж — габрэем, што съведчыла на гэтак аб нашай талеранцы, колькі аб лёневым таленце ўстаўляць глузды пачынаючым антысэмітам.

Мы сябравалі зь пятай клясы. Нас было пяцёра, і апошнія парты заставаліся за намі аж да самага выпускнога, нягледзячы на паквапы суперных камандачак. Галоўнай нашай бавай былі карты. Калі

ШАРАІ

навэля

мы гулялі не на гроши, Лёня папускаў сябе нават перамагаць. За свой аўтарытэт па драбязе ён не мітрэнжыўся, бо заўжды здольны быў на спор падцягнуцца трыццаць разоў. Без рыўкоў.

У пятай клясе Лёня валадарыў подумам хлощаў нават больш, чымся зеленавокая Марынка, якая аднак узяла рэванш у нашых снах. Яна запанавала ў іх праз шаманства сваіх чырвонах ласінаў, што прывёз ёй бацька з альжырскай камандыроўкі. Яны адразу ж зрабіліся талісманам ейнай рана абуджанай жаноцкасці. З хлапчуковай паловы клясу толькі Лёня з ягонай паўднёвой крывёй здатны быў скласці ёй канкурэнцыю ў аксэлерациі, і ён на схібіў, стаўшыся для нас на колькі гадоў стандартам мужнасці. Апошнюю адзначыла і сама Марынка, якая паменавала яго аднойчы «быкам съмэрдзючым». Экспрэсія ейных словаў сказала майму ранину сэрцу дужа многа, — я надыбаў нават іржавую штангу, цвёрда пастанавіўшы зрабіцца калі і на быкам, то казлом дык напэўна. Але ніякім трэніроўкамі нерэальна было параўнанча зь Лёнем — клясыкам сярод адмарозкаў.

Значным этапам улёневым анабасісе была адлётная гісторыя з іконкай, падзея якой разгортаўся ў падшэфным калгасе — на тле аэраных краявідаў віцебскай западэнцыі. Мы папылілі туды неяк усім клясам на лён. Па прыездзе нашую сяброўскую пляцёрку падсялілі да самотнай бабулькі-кatalічкі. Яна ўважала сябе полькай, што не замінала мне вучыцца ляле беларускай мове. Толькі зредчас, згадаўшы неспадзевам пра сваю польскасць, яна хапалася спраўджваць свой небагаты рэпэртуар касцёльнай пальшчыны. Выявы Маткі Боскай трапляліся ў ейнай хаце гэтак жа густа ды недарэчы, як і кантралёры ў полацкіх аўтобусах. І вось аднойчы, абыходзячы пад ног з ліхтаром свае ўладаныні, нашая гаспадыня ўгледзела ў прорвіне ўласнай прыбіральні адну з гэных іконак — пакамечаную і загнушаную.

Аб ейнай знаходцы зарас жа сталася вядома і нам. Толькі напачатку мы падумалі, што гэта надышоў канец съвету. Ад таго нечалавечага «i-i-i», якое яшчэ ў прыбіральні пачала выводзіць нашая бабка, — аж шчыміла ў яйцах. На гэтым ультрагуку яна і ўпрыгодаўшы ў хату, тримаючы ў выпрастаных руках загнушаную іконку. Покуль мы лыпалі вачыма, бабка насынулася на Лёню, нібы адразу ведала, скуль «герыць». Але насуперак ейным чаканьням серны дым з праклятущага піянэра-паганіна не шугануў, і скрэз зямлю ён не праваліўся. Шараі траплялі і не ў такія калатнечы.

— Я вам новую на ксэраксе зраблю, — супакоўшы цемрашалку Лёня, які адзіны захаваў мэлянхолію ў гэтай гамэрні. Але ўсё сапраўднае яшчэ толькі пачыналася — грэзнай вястункай кону ўжо трухала да нас на агенчыкі куратарка практикі, прыбраная ў мужніны спондні. У яе было адмысловае чуцьцё на ЧП. Яна сама была добрым ЧП, але гэтым разам у пасінтарнай натуры куратаркі нешта перагарала. Ад акрутнай расправы нас выратавалі, мусіць, ейныя кальсоны, якія зашкодзілі гэтай густоўнай тэатралцы закаціц нам сцэну па поўнай хворме. Хортам спыніўшыся на парозе, яна вомігам асаніла сътуацыю ды, падсекшы бабку за прыпол, вывудзіла яе на двор. Справу загамавалі. Адзіным ейным наступкам была рулька гігіенічнай паперы, ахвяраванай нам самой куратаркай. Але і без выхаваўчых размоваваў лёнеў прыкол нас уразіў. Мы амаль і не съмяяліся нават — хіба самую крышку, каб толькі падтрымаць сябра. Але нашага спачування ён не зацаніў. А і сапраўды — нічога кепскага ён не надумваў, сумленья свайго не гвалтаваў і таму шчырая на цяміў — скуль столькі зъвягі з-за мулкай паперыны.

Брутальная лёнева рэпутацыя складалася зь непараўменіння. Калі ён пракаціў аднойчы два тыдні зь зеленкаватай скулінай на носе, — Лёня не выкальваўся, як меркавалі мы. Яму элемэнтарна не хацелася, каб на твары ягоным было рабацінне ад выціснутых прышчоў. Ён меў паняцьці, быў па-свойму дабрамысным і ўжо напэўна — практычным. Пахібным было б высноўваць асаблівасці ягонай натуры з нацыянальнасці, як рабілі гэта за съпінай шакалы. Лёня быў найперш шараём, а ўжо потым габрэем. Да таго ж ён зъяўляўся яшчэ ў вадналыжнікам, а таму зачаста падаў. Праз гэта ён дастаў трэ зрушэнні глузду, а чацвёртая атрымаў у майдані прысутнасці, калі мы каталіся ў лесе на лыжах. Лёня гайсануў з пагорку акурат на сасонку, не зрабіўшы аніводнай спробы адтэрмінаваць чацвёртас зрушэнні. Часам і ў мяне здаралася нешта падобнае, — калі ты мкнеш на ровары з адхілу, то нейкае пачуцьцё, суроднае дурному съмеху, змушае цябе падвярнуць не на масток, а ўзвіцца арлёнкам па-над ручайнай, заціснушы ровар паміж каленіяў.

На гэтым мае падабенствы з Лёнем і сканчаліся, — у астатнім ён быў непаўторным. Зрушэнні глузду ў дубальтавала ягоную маторнасць, дадаўшы яму харыз-

мы, а мэдычнай даведка зрабіла яго мабільным, дазволішы сыходзіць са школьнікі заняткай. Але апошнім ён на злоўжываў, хоць у яго і здараліся моцныя мігрэні. У падобныя моманты з насярэ ягонага кроўнага пота, а позірк рабіўся шчымлівым, як у Жучкі. Калі хтосьці спрабаваў яму паспачуваць — Лёня адмахваўся локцем. Гэтак ён і падбіў вока адной спагадлівой практикантцы-славесніцы. А была яна прыгажуняй, дылі-дилі-дынь. Чарнявая і яркая. Роза Аляксееўна. Толькі вадзілі ёй трохі пяшчотныя лейтэнанцікі вусікі, а калі верыць Лёню, то і съпіна ў яе была гэткай жа пушыстай. Толькі Лёня, мусіць, збрахаў. Вый гэты Леанід Юзэфавіч баальшы насымешнік, — з тых, якія «гы-гы-гы». У Амэрцыя такіх на любяць.

Але за ўдаваным цынізмам гэты хваравіты хлопчык хаваў добрае сэрца. Новая піянэрважатая ўмомант яго раскусіла:

— Вам ета не ідзёт, Лёня, — сказала яна, паставіўшы яго тварам да клясы.

— А каму цяпер лёгка, — азваўся ён, каб неяк падтрымаць душэўную размову.

Вось такі ён — Лёня — шараёўскі цэнтрурыён. Па сканчэнні школы шляхі насыя на колькі гадоў разышліся. Калі ж я вярнуўся пасыля вучобы дахаты — ужо з універсітэцкім дыплёмам, у шараёўскіх нератах многае зъяўлялася. Завітаўшы неяк да Лёні, я ўбачыў над ягоным мыйнікам каляровую выяву прадсядцаеля з Гарадца. Як патлумачыў Лёня, шклюцкая энэргетыка дужа дапамагала яму пры алькагольных атручэннях. Маўляў, дастатковая толькі нахіліца над тым мыйнікам, пакласці два пальцы на глянды, гледзячы пры гэтых у часныя вочы прэзыдэнта, — і ўесь вячораши відзе долу. Пасыля чаго можна прадэзыніфікаўшы страўнік новай порцыяй прэзыдэнцкай.

Лёня, мусіць, задужа гэтым злоўжываў, бо нягледзячы на ягоны статус вечнага студэнта, яму не далі давучыцца і перад самыми выпускнікамі адлічылі з полацкага «інсціцу». Намёк лёсу ён зразумеў правільна і ўборзіў зъехаў на гітарычную радзіму.

Няма цяпер каму займацца інтэрнацыянальным выхаваннем шараёў. Мы падрасылі — узбуйнеў і наш страх, які змушаў нас колісі зъбівацца ў зграі. Мы і зараз пасобку ня ходзім, — частка шараёў паказачылася пад ачолай нейкага атамана з патомных школьніків ваенрукой, нехта з найбольш пасінтарных відзе з мінтамі Лукі на менскіх праспэктах, а хтосьці — з самых практычных — атабарыўся з «брэгайдай» на трасе «Масква—Берасць». Часам за кухлем цёмнага мы спатыкаемся ў піянірні і тады любім спамянуць, як нам бегалася за Шараём. Гэтыя згадкі — мо апошніе, што нас цяпер зъвязвае. Але хіба гэта замала — адна на ўсіх бавяла маладосьць, унесімроцаная Шараём, які сваёй съмерцій съмерць зъяўляў, уваскросшы на новае жыццё ў нашых бяседных показках.

— А я... знарок шклянку кокнуў, а потым узяў і ў рыбіну плюнуў...

— Так іх і трэба, свалату!

У гэтай сапраўды расейскай карціне больш за ўсё мяне засмучае тое, што апляваную рыбіну зъелі Купрын з Буніным і Фёдаравым.

ШОЛАХАЎ

Выдатны нігіліст Люі-Фэрдынанд Сэлін у сваім рамане «З замку ў замак» абурыўся: «...Вось калі б я быў які-небудзь Влас... Влас Прохрохрофф... з Крыжопалю-на-Доне... Крыжопалю-на-Доне — гэта вам не Курбюва-на-Сене!.. вось тады Нобэлеўская прэмія была б у мяне ў кішэні... Але ж я тутэйшы і наўет на сэфард!.. Такія, як я, нікому не патрэбныя!.. Іх трэба зьніштажаць!.. Каб не назялялі!..» Абураўся Сэлін. І меў права, бо Шолахаў, Салжаніцын — Власы Прох-рох-рохарафы горшыя за яго, а ўзнагароды атрымалі. Шолахаў атрымаў за антыінтэлектуальны, грувасткі і нечытэльны раман пра Дон. Шолахаў і Ленінскую прэмію атрымаў, і Сталінскую — «яму пашанцавала нарадзіцца ў Крыжопалі».

Адам ГЛЁБУС

МАЛЕВІЧ

Калі што й прызнаеца ў съвеце з расейскага выяўленчага мастацтва, дык гэта авангард дзясятых — пачатку трыццатых гадоў XX стагодзідзя. Палотны Кандзінскага, Татліна, Родчанкі выстаўлены ў найлепшых галерэях съвету. Яны бяспрэчна вартыя самага пільнага вывучэння, найгрунтоўнейшых дасылаваньняў і ўрачыстых шанаваньняў. Расейскі рэвалюцыйны авангард канцэнтруеца ў адной найвыбітнейшай асобе Казіміра Малевіча. Чытаючы ягоныя лісты, я знайшоў той факт, што Малевіч, пераправіўшы большасць сваіх твораў у Нямеччыну, прасіў напрамілы Бог не вяртаць іх у Расею. Тому робіцца зразмелым, чаму найлепшы збор твораў супрэматыста Малевіча знаходзіцца ў Галіянды. Казімір Малевіч быў празорцам. Ня верыў, што ў Расеі ўсталюеца цывілізаванае грамадзтва. Лізаблюды, што яшчэ ўчора вылізвалі партрэцкі цароў, пачалі старанна вылізваваць морды ленінаў, варашылавых і сталінаў. Традыцыя працягваеца: учорашняя атэісты малю-

РАСЕЙСКАЯ КАЛЕКЦЫЯ-2

Нататкі з «Кішэннай гісторыі культуры»

кала цудоўная карцінка ў сапраўды рабіцкім жанры.

Справа ў тым, што з намі ехалі два падрадчыкі па каменных работах. Усім вядомы гэты тып кулака з Мішчэ

УСПАМІНЫ ПРА ШКЛОЎСКУЮ РАЁНКУ

Паўлава В.
Шклоўскія
страсці.
Масква.
«Поліном»,
1999. 128 с.
ISBN 5-87081-002-3

Былая шклоўская журналистка Вольга Паўлава да заканчэння прэзыдэнтства свайго земляка выдала мастацка-дакументальную кнігу ўспамінаў пра ўласную працу ў мясцовай раёнцы. Зрэшты, твор прысьвечаны ня столькі журналісцкай працы, колькі асобе і прыватнаму жыцьцю першага прэзыдэнта РБ. Ня ведаю, ці спадабаецца галоўнаму герою гэты твор, як праглынуў яго літаральна за пару гадзін, што называецца, на адным дыханні.

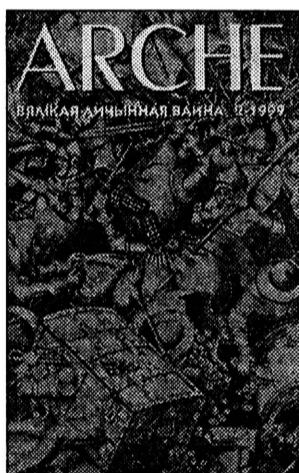
Хоць назва мяне спачатку крыху напалахала — ніколі не любіў чытаў пра закуліснае жыцьцё моцных гэтага сьвету. Ні былых, ні сённяшніх. Пабачыўшы назvu, нават хмыкнүў — ну вось, «лукашэнкія» паболела на адзін твор: у дадатак да кінematографічнага зьяўліўся й літаратурны. Але зь першых стронак я ўцягнуўся ў гісторыю жаночага захаплення й расчараваньня.

Напісаная яна ў форме дакументальных занотовак, багатаю на эмоцыі ды пачуцьці моваю. Умела складзеная з невялікіх аповедаў-карцін, што з кранікальнай дакладнасцю вяртаюць чытача ва ўсходнебеларускую мястечка

«ARCHE» ПРА ВАЙНУ

Новы нумар часопіса «ARCHE» піша пра вайну. Найперш мы хацелі рэканструяваць «настрой часу». Мы адшуквалі тэксты, якіх ні ведаем, пра вайну, якіх таксама ні ведаем — бо яе нам засланіў міт пра яе. Тэксты пра забабонныя думкі. Пря нацыянальныя ілюзіі людзей, якім выпала паспытаць чарговага чужынскага падрку. Пря закулісныя хаўрусы. Пря авантурныя ідзі. Пря імпэтныя прысягтанні. Пря кроў і варагоў, і сваіх — на вайне заўжды, як на вайне. Пря вайну, якая загасіла апошнія ілюзіі для Беларусі, канчатковая пакінуўшы яе на Усходзе... Зьбіаючы заржавелыя замкі на кінутых амежаваньнях, мы ўзнаўляем факты і дапаўняем палітуру. Мы шукаем спод тэмы, блізкай кожнаму з маленства — вялікая айчынная вайна.

Юрась Бушлякоў

Сярод тэкстаў нумару: «Трывога» С.Юстапчыка (Антона Адамовіча), «Зь дзёньніка Ів.Ів.Чужанінава» Л.Крывічаніна (Л.Савёнка), «Страшны год» Юр.Монівіда (Ф.Алехновіча), «Вацлаў Іваноўскі і беларускае адраджэнні» Юр’я Туронка, успаміны беларускага гісторыка Ўладзімера Ісаенкі, які перажыў штурм Бэрліну ў самым цэнтры нямецкай сталіцы, алавяданы Вячаслава Адамчыка «Леанарда і Валеркі Булакава «Правильны выбар», прыпавесць альбанскага пісьменьnika Ісмаила Кадарэ «Плач па Косаве» і артыкул «Расейскія прэтэнзіі на рускую спадчыну» прафэсара Гарвардзкага ўніверситету Эдварда Кінана ў рубрыцы «Гуманістыка», лірыка Чэслава Мілаша, Зымітра Сайкі і Андрэя Хадановіча, эсэ Цьвяетана Тодарава.

Даведацца можна праз тэл.: 257 48 69 або 249 08 88.
Пытайцца ў кнігарнях і кіёсках «Белсаюздруку».

«БАЛТО», «АЛІСА Ў КРАІНЕ ЦУДАЎ», «ПРЫГАЖУНЯ Ў СОННЫМ ЛЕСЕ» — мультыплікацыйныя фільмы, дубляваныя па-беларуску акторамі вядучых менскіх тэатраў.

«Exaў казачнік Бай», «Цік-так ходзікі», «Беларускія народныя казкі», «Стойкі алавянны салдаці + Каліф-бусел» — аўдыёкасэты з запісамі казак, калыханак, песні для маленъкіх беларусаў.

Кошт відзакасэты — 800 тыс. руб., кошт аўдыёкасэты — 300 тыс. руб.

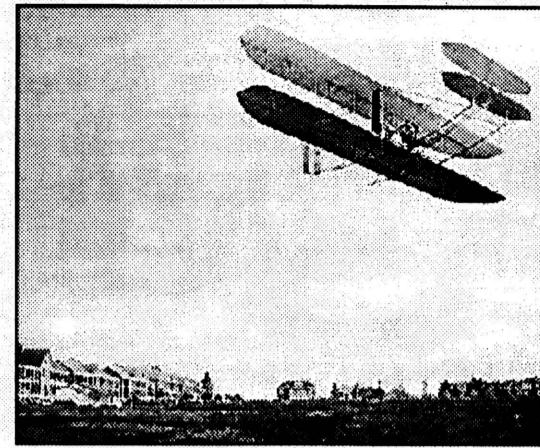
Касэты можна атрымаць, пералічыўшы гроши звычайнym паштовым пераказам на рабунак: ЗАТ «Сотэар» р/р 212000000541 у філіі 506 ААБ «Беларусбанк», код 809. Уграфе: «Для пісьмовага паведамлення» напішыце, якую касэту Вы замаўляеце. Менчук! Зьевратайцца на тэл. 8 (017) 228-45-88.

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (як больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкст _____

Імя і прозвішча
Адрас, телефон _____

НАША НІВА

90 ГАДОЎ ТАМУ

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

Падгол Уладзь, Стэфановіч Валянцін і Бяляцкі Альесь! Вялікі Дзякую! За юрыдычную й маральную падтрымку пад-час судзіліща 22 ліпеня. Хлопцы з Малінаўкі-7

Мянюя рассейска-ангельскі слоўнік 55 тыс. словаў б/в у добрым стаНЕ на аналагічныя немецка-расейскі. Тэл.: 256-04-10

Куплю кнігі з сэрыі «Беларускі кнігазбор», акрамя: «Філаматы і філарэты», «К.Каліноўскі». Тэл.: 243-39-05, Алег

Сям'я здае аднапакаёвую кватэру. Тэл.: 230-05-34

Шукаю гроши для пасездкі на навуковую канферэнцыю. Тэл.: (0232) 57-87-37. Мікола Дарага Аліцыя! Вельмі чакаю ад цябе ліста, я ўжо ссумавалася, шмат навінаў. Твая Дар'юшачка

Сапраўднага беларуса, любага мужа віншую з днём нараджэння. Іна

Сябры! Здаю кватэру аднапакаёвую з тэлефонам, у цэнтры. Тэл.: 230-05-34. Сарока (Леаніда)

Міхал зь Віцебску! Я паступіла на журфак БДУ й цяпер упарты чакаю вестачку ад цябе! Тацяна

Хлопец (23) шукае працу да 50\$. Любыя прарапоны. 220073, а/с 187, Менск

Куплю слоўнікі Насовіча, Станкевіча, беларускую Біблію. Тэл.: 226-42-63

Ці ж чалавек ён? Азіят, Душа зачтаятая, ліхая, Такіх паноў і сьвет на знае. Ды хоць бы пан, а

Мы друкуем таксама абвесткі большымі шрыфтамі за неўзлікую плату:

— да 20 словаў — 40 000 руб.,

звыш 20 словаў — 60 000 руб.;

— па-мастаку аформленная аўбяў (мінімальны памер рэкламнага модулю 18 кв. см) — 180 000 руб.;

— па-мастаку аформленная аўбяў памерам больш за 24 кв. см з улікам кошту архівал-макету — ад 25 000 руб. за 1 кв. см.

За аўбяў пра сімейныя падзеі — зынікі.

Каб замовіць платную прыватную абвестку, трэба пералічыць гроши праз пошту пераводам на наступныя разліківыя рабунак: Рэдакція газеты «Наша Ніва», р/р 3012213050010 Ленінскага адд. «Белбізнесбанку» г.Менску, код 763.

На звартным баку бліянку паштадага пераводу ў сіктары «Для пісьмовых паведамленій» запісваецца дакладна і чытальна тэкст

абвесткі, тэлефон для сувязі і АБАВЯЗКОВА

ДАДАЕЦЦА СКАЗ: «ЗА РЭКЛЯМНЫЯ ПАС-

ЛУГ!». Рэдакція

3-га ЖНІНЯ А 19-Й ГАДЗІНЕ

АБ УСІМ ПАТРОХУ

23 ліпеня 1909 году.

У №20 «Н.Н.» пісалася аб машынах да лётання ў паветры (аэрастатах), якіх цяпер шмат будуюць заграніцай. Вось, цяпер прыйшла вестачка, што адзін беларус з Гродзенск. губ. — сын простага вясковага мужыка Гаўрыла Геляшчук, быўшы каваль, зрабіў таксама машыну да лётання. Геляшчук чацьверты год, як служыў у графа К. К. Пазнані (Немеччыне) і там прызнаўся графу ў сваіх думках; той зацікавіўся і стаў чым мага памагаць Гаўрыле. Работа ішла, але ўсё гэта пад вялікім сэрэтом; толькі нядаўна Геляшчук пе-рад велізарнай грамадой народу першы раз з сваім памошнікам — паляком — хлапцом 17 год — узяўляцеў на паветра. Машынай сваей ён кіраваў, як сам хадеў — і ўзад, і ўперад, і ў кругі. ■

то — зараза, Так, шалахтун, байстру, пралаза, Няшчасны вырадак, пастух... А колькі гонару і мух! Якуб Колас

Намэнклятура, нятворчая інтэлігенцыя — цалкам залежная ад дзяржавы, корміца ад яе. Таму і жадае моцнай рукі. Пры рынку ж яна згіне. Вячаслаў Мілкоўскі

Рэжым даказаў на справе, што ён нічога ня ўмее ні вырашыць, ні рабіць. Гэта — яшчэ адно пакаленіе большавікоў. Добра, каб апошніе. Вячаслаў Мілкоўскі

Дэмакратыя патрэбна народу, а ня ўладам. Яны заідёды па прыродзе манархістам. Вячаслаў Мілкоўскі

Дай волю ўладару, дык ён застанецца пажыцьцёва, бо сумлення ня мае. Таму й прыдумана дэмакратычная, падкантрольная народу форма ўлады. Вяchaslaў Mіlkoўskі

Сп. Мілкоўскому: «Ідзе дух Спадароў, там свабода» 2 Карынц. 3:17.

Прыхільнікі ВКЛ ды манархія нашага ладу, яднайцеся! Жыве ВКЛ! А/с 124, 246012, Гомель, ВКЛ

Запрашаем ліцьвіна да згуртавання. А/с 124, 246012, Гомель

Прапануем в/а працу ў хаце (250 у.а.). Гэта Вы можаце! Укладзіце 2 капэрты (адну з зв/а) і купон б/а: 220089, Менск-89, а/с 122

Прадстаўлю Вашыя інтарэсы ў Менску. 220073, Менск, а/с 187

Хлопец (23) шукае працу ад 50\$ да 300\$. 220073, Менск-73, а/с 187

21-га ліпеня выйшаў новы (сёмы) нумар газеты «Радавая Беларусь», орган Народнага Сакратарыяту БНР. Замаўляйце: а/с 169, 220030, Менск. Кошт 20.000 руб.

Выйшаў №1 газеты маладых літаратаў «Наша ніва ісцінна». Выданы несур'ёзнае з постмадэрновымі смакам. Пакаштуйце гэты фрукт — дашлеце капэрту з маркаю і купон б/а: а/с 169, 220030, Менск

3-га ЖНІНЯ А 19-Й ГАДЗІНЕ

(Камуністычнае, 86)

МАСТАЦКАЯ СФЭРА «ВУЛЕЙ» ПРЭЗЕНТУЕ: Аляксей ДАЙЛІДАУ, Яўген ЛУКАШЭВІЧ, Антон ТАРАС на музычна-пээтычным дзеянні «МАХА — МАНТРА». Пыхадзігі... Шыят музыкі. Колер сну. Змыванье межаў. Як было ў старадаўнія часы. Чакаем!

Уваход вольны

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Міколу С. зь Менску. Не пералічайце, што Вы зрабілі для людзей. Пералічайце, чаго Вы яшчэ не зрабілі.

«Іду праспектам ля ўніверсаму «Цэнтральны». Насустрач мне міністар аховы здароўя Зелянкевіч, унушальны, у блакітным гарнітуры, з гальштучкам, і смокча кока-колу з макдональдзаўскага плястыка праз саломінку — значыць, няма небяспекі ў заакіянскім напоі!» — а ралтам гэта быў не сп. Зелянкевіч?

Жыхарам пасёлку Замір'е Ельскага раёну. Пішаце, што «такія беззаконні, ствараеца ўражаньне, робяцца ва ўсёй рэспубліцы» і «пісьмо такога ж зъместу адпрайлене ў прэзыдэнцкую камісію», але «падпісіца зь вядомых прычынаў не рызыкую, бо калі гэтае беззаконніне возьмез верх, нам тут усім стане цесна». Ну, у нас тут у Менску людзі баяцца, што іх зь міністэрствам і сынэкурай пазвольняюць, а Вас куды ўжо тое «цесна» парэсьнене?

«Наша Ніва» незалежная газета, заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991. Галоўны рэдактар Сяргей Дубавец. Рэдактар выпуску Андрэй Дынкоў